

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Mitä tänään tehtäis?

- luovan toiminnan työkalupakki

Salonpää, Aura & Sinkkonen, Sonja

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Mitä tänään tehtäis? - luovan toiminnan työkalupakki

Salonpää, Aura & Sinkkonen, Sonja
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2017

Salonpää, Aura & Sinkkonen, Sonja

Mitä tänään tehtäis? - luovan toiminnan työkalupakki

Vuosi 2017 Sivumäärä 53

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda toiminnallinen työkalupakki Helsingin Kehitysvammaatuki 57 ry:lle. Työkalupakki on suunniteltu kehitysvammaisille lapsille ja heidän sisaruksilleen suunnattuihin toimintaparkkeihin. Työkalupakin tavoitteena oli monipuolistaa toimintaparkkeissa työskentelevien tilapäishoitajien työtä. Työkalupakissa olevat harjoitteet ovat ohjattavissa ilman etukäteisuunnittelua, lapsille mielekkäitä sekä sovellettavissa ryhmälle sopiviksi.

Työn teoreettisessa viitekehyksessä käsitellän luovia toimintoja ja niiden merkitystä, toiminnan tukemista sekä ryhmän innostamista. Arviointimenetelminä käytimme havainnointia, lomakekyselyä asiantuntijoille ja tilapäishoitajille sekä hymynaama-arviointia lapsille. Teimme opinnäytetyönämme toiminnallisen työkalupakin, joka sisältää kolme aktiviteettipakettia, joiden teemoina ovat musiikki, maalaus ja liike. Jokainen aktiviteettipaketti sisältää lämmittely-, pääaktiviteetti- ja rentoutusharjoitteen. Harjoitekorteissa on lista tarvittavista välineistä, toimintaohjeet sekä sovellutukset kommunikaation, motoriikan ja keskittymisen tukemiseen. Saamamme palaute työkalupakista oli positiivista ja tilapäishoitajat kokivat sen hyödylliseksi lisäksi työhönsä. Työkalupakki jää Helsingin Kehitysvammaatuki 57 ry:n käyttöön ja täydennettäväksi. Jatkossa siihen voi lisätä harjoitteita ja sovellutuksia.

Asiasanat: työkalupakki, luovat toiminnot, toiminnan tukeminen, ryhmän innostaminen

Salonpää, Aura & Sinkkonen, Sonja

What to do today? - a practical material package

Year	2017	Pages	53
------	------	-------	----

The aim of this Bachelor's thesis was to create a practical material package aimed at disabled children and their siblings for the commissioner, Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry. The purpose of the material package was to facilitate diversity and variety in the work of temporary nurses. Therefore the activities in the material package could be implemented without planning in advance, activities are engrossing for children and easy to adapt for a group.

The theoretical framework includes practical methods and their importance, practical support and group inspiration. Evaluation methods used were observation, feedback questionnaires for experts and temporary nurses, and smiley-face-evaluation for children. The practical material package consisted of three activity packs with music, painting and movement themes. Each pack includes a warm-up, a main activity and a relaxation exercise. Activity cards included a list of needed materials, instructions and applications to support communication, motor skills and concentration. Overall positive feedback was received on the package and the temporary nurses felt it was a useful addition to their work. The material package was given to Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry for their use and supplementation. More activities and applications can be added to the package in the future.

Keywords: material package, creative methods, functional support, group inspiration

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Teoreettinen viitekehys.....	7
2.1	Luovat toiminnot	7
2.2	Toiminnan tukeminen	9
2.2.1	Keskittyminen.....	9
2.2.2	Motoriikka	9
2.2.3	Kommunikaatio	10
2.3	Ryhmän innostaminen	11
3	Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry	12
4	Opinnäytetyön tavoitteet, käytetyt menetelmät ja arviointisuunnitelma.....	13
4.1	Toiminnan tavoitteet ja rajaukset	13
4.2	Opinnäytetyössä käytetyt arviointimenetelmät	14
4.3	Arviointisuunnitelma.....	15
5	Toteutus	16
5.1	Opinnäytetyön suunnittelu	16
5.1.1	Havainnointi toimintaparkeissa	17
5.1.2	Maalauskokonaisuuden kokeilu.....	18
5.2	Työkalupakki	20
5.2.1	Työkalupakin aktiviteettipaketit	21
5.2.2	Sovellutukset aktiviteettipaketeissa	21
6	Arviointi.....	22
6.1	Työkalupakin arviointi.....	22
6.1.1	Asiantuntijaryhmän palautteet	23
6.1.2	Valmiiden aktiviteettipakettien havainnointi ja lasten palautteet	24
6.1.3	Tilapäishoitajien palautteet.....	26
6.2	Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehitysideoita.....	27
6.3	Oman oppimisen arviointi	27
7	Eettisyys ja luotettavuus	29
8	Johtopäätökset ja pohdinta	31
	Lähteet	34
	Liitteet.....	36

1 Johdanto

Opinnäytetyömme lähti liikkeelle yhteisestä kiinnostuksestamme kehitysvammatyötä kohtaan, mikä on tullut meille tutuksi työharjoittelun sekä työkokemusten kautta. Toiveenamme oli päästä viemään luovien toimintojen opinnoista saatu teoretieto ja kokemus käytäntöön. Tämä toteutui kun yhteistyökumppanimme Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry pyysi toiminnallista työkalupakkia parkkitoiminnan tilapäishoitajien käyttöön. Tilapäishoitajat ovat toimintapareissa työskenteleviä lastenhoitajia.

Käytämme opinnäytetyömme tuotoksesta nimitystä työkalupakki. Työkalupakki jakautuu kolmeen aktiviteettipakettiin, jotka ovat teemoiltaan musiikki, maalaus ja liike. Jokainen aktiviteettipaketti sisältää kolme harjoitetta: lämmittelyn, pää-aktiviteetin sekä rentoutuksen. Jokaisessa harjoitteessa on toimintaohje ja sovellutukset, joilla sen voi muokata lapsiryhmälle sopivaksi. Aktiviteettipaketit on suunniteltu kokonaisuuksiksi, mutta kaikki osuudet toimivat myös itsenäisinä harjoitteina. Eri aktiviteettikokonaisuuksien harjoitteita voi vapaasti yhdistellä toisiinsa ja varioida ryhmälle sopiviksi.

Päädymme kokoamaan kolme aktiviteettipakettia, yhden kuhunkin tulossa olleeseen toimintaparkkiin. Sovimme työelämän yhteistyökumppanin kanssa menevämmä näihin kolmeen toimintaparkkiin havainnoimaan korttien toimivuutta. Työkalupakkiin kokosimme harjoitteita omien tietojemme ja kokemustemme pohjalta. Kokosimme yhteen monipuolisia, helposti ohjattavia ja toteutettavissa olevia harjoitteita luovien toimintojen eri osa-alueilta. Tavoitteenamme oli että harjoitteet ovat sovellettavissa kaikille sopiviksi. Toiminnan tukemisessa huomioitavat osa-alueet eli kommunikaatio, keskittyminen ja motoriikka tulivat työelämän pyynnöstä. Emme käsittele opinnäytetyössämme diagnooseja, sillä Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry:n toimintaan osallistuminen ei edellytä niitä.

Aloitamme raporttimme teoreettisella viitekehyksellä, jossa kerromme luovien toimintojen merkityksestä ihmiselle lähdekirjallisuuteen ja hankkeisiin peilaten. Perehdymme myös toiminnan tukemiseen, erityisesti kommunikaation, keskittymisen ja motoriikan osalta. Toiminnan tukemisella tarkoitetaan tapoja, joilla toimintaa voi soveltaa ja näin helpottaa osallistumista. Kolmanneksi käsittelemme ryhmän innostamisen tärkeyttä ohjaustilanteessa. Tämän jälkeen esittelemme yhteistyökumppanimme Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry:n. Seuraavaksi kuvailemme toteutuksen vaiheet suunnittelusta arviointiin. Lopuksi pohdimme työn eettisyyttä, luotettavuutta sekä omaa oppimistamme. Työkalupakki on kokonaisuudessaan raportin liitteenä.

2 Teoreettinen viitekehys

Keskitymme opinnäytetyömme teoriaperustassa luoviin toimintoihin, toiminnan tukemiseen sekä ryhmän innostamiseen. Ryhmän innostaminen nousi esiin havainnoinneissa, ja myös työelämän kumppanimme oli kiinnittänyt huomiota sen tärkeyteen. Päätimme nostaa sen yhdeksi keskeiseksi käsitteeksi.

Toimintaparkeissa käyvät lapset ovat toimintakyvyiltään eri tasoisia. Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry:n toimintaan osallistuminen ei edellytä diagnoosia, joten mekään emme keskity niihin opinnäytetyössämme. Toimintaparkit soveltuvat kaikille lapsille ja ne suunnitellaan aina toimintaan tulevien lasten tarpeiden perusteella. Lapsilla on erilaisia tarpeita, joihin pyrimme opinnäytetyössämme vastaamaan työkalupakin sovellutuksilla.

2.1 Luovat toiminnot

Lapsi saa taiteellisia kokemuksia kun ympäristö vaalii ja tukee luovia toimintoja. Nämä taiteelliset kokemukset ovat intensiivisiä ja mukaansa tempaavia. Ne virittävät lasta toiminnallisuuteen. Taidetta tehdessään ja kokiessaan lapsi tuntee oppimisen iloa, erilaisia tuntemuksia ja aistimuksia sekä yhdistelmiä eri aistialueiden kokemuksista. Taide, uudet taidot sekä ilmaiseminen on lapselle mielekästä. Taiteellisen kokemisen ja tekemisen kautta yksin tai yhdessä, lapsi kehittyy niin yksilönä kuin ryhmän jäsenenä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23-24.)

Toiminnallisilla menetelmillä, kuten taiteen keinoin, ihminen saa mahdollisuuden ilmaista itseään aistien, kehon, tunteiden ja mielikuvituksen avulla. Taide on turvallinen väylä purkaa tunteita. Se aiheuttaa mielihyvää ja antaa mahdollisuuden esteettisyyden kokemuksille. Luovilla toiminnoilla voidaan tukea kehitysvammaisen ihmisen persoonallisuuden kehittymistä, keskittymiskykyä, tunteiden kokemista ja tunnistamista sekä itsensä ymmärtämistä. Luova toiminta tarjoaa tekemisen iloa, monenlaisia työtapoja ja onnistumisen kokemuksia. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 199-200.)

Luovassa toiminnassa tuotetaan jotain uutta, ja lopputulos saattaa yllättää tekijänsäkin. Sen avulla voidaan tutkia itseä ja ympäristöä sekä ilmaista kokemuksiaan. Yhtä oikeaa tapaa tai vastausta ei ole olemassa. Harjoittelemalla luovia toimintoja opitaan samalla sietämään keskeneräisyyttä ja epävarmuutta. Kehittäessään luovuuttaan ihminen vahvistaa itseään elämän haasteisiin ja muuttuu ulkoisiin ärsykkeisiin reagoivasta toimijasta kohti itseään toteuttavaa yksilöä. (Airaksinen, Ala-Vannesluoma, Karkkulainen, Kastu & Pirhonen 2015, 10.)

Luova toiminta on kokonaisvaltaista, innostavaa, mielekästä ja mielihyvää tuottavaa toimintaa. Sen avulla ihmisen sisäinen maailma, kuten muistot, tunteet ja ajatukset voidaan muut-

taa näkyväksi tai kuultavaksi. Tämä mahdollistaa niiden uudelleen tarkastelemisen ja jäsentämisen. Mitä monipuolisemmin ihminen pystyy ilmaisemaan itseään, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on tulla nähdyksi, kuulluksi ja ymmärretyksi. Tämä puolestaan mahdollistaa paremman vuorovaikutuksen sekä yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteet. Mahdollisuus ilmaista itseään luovan toiminnan avulla on erityisen tärkeää kun perinteisemmät kommunikaation tavat eivät ole mahdollisia. (Airaksinen ym. 2015, 11.)

Työkalupakissamme on käytetty hyödyksi luovia toimintoja. Luovia toimintoja tehdessä harjoitellaan ryhmässä toimimista, mielikuvituksen käyttöä ja kokeillaan erilaisia työskentelytapoja. Harjoitteissa mahdollistetaan lasten nähdyksi ja kuulluksi tuleminen, eri aistien käyttäminen ja niiden yhdistäminen. Luovien toiminta voi vahvistaa persoonallisuutta, parantaa keskittymistä ja tuottaa oppimiskokemuksia. Tärkeintä toiminnassa on tekemisen ilo ja onnistumisen kokemukset.

Luovien menetelmien, taide- sekä kulttuuritoiminnan merkitystä on tutkittu ja tutkitaan monissa eri hankkeissa. Voimaa taiteesta- hanke vuosina 2010-2013 oli Tampereen yliopiston Tutkivan teatterityön keskuksen ja Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelman yhteinen hanke. Hankkeessa tuettiin taiteen soveltavien menetelmien käyttöä hyvinvointialalla. Hanke esimerkiksi kehitti taidelähtöisiä palveluita sekä järjesti työpajoja ja tapaamisia luovilla aloilla toimiville. Kohderyhminä näissä oli kehitysvammaisia, muistisairaita, päihde- ja mielenterveyskuntoutujia sekä ikäihmisiä. Myös heidän hoitajansa, ohjaajansa ja omaisensa olivat palveluissa huomioituina. (Voimaa taiteesta 2013, 2-5.)

Sosiaali- ja terveysministeriön Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia- toimintaohjelmassa 2010-2014 esitettiin toimenpide-ehdotuksia terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi taiteen ja kulttuurin avulla. Tieto taiteen ja kulttuurin merkityksestä ihmisen hyvinvoinnille lisääntyi toimintakauden aikana ja taide- ja kulttuurimenetelmien käyttö yleistyi. (Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia 2015, 2.)

ARTSEQUAL hanke, joka on aloitettu 2015 pyrkii tuo-maan näkökulman, jossa taidetta tarkasteltaisiin ihmiselle kuuluvana perusoikeutena. Hanke tutkii taiteen mahdollistamaa yhteiskunnallista tasa-arvoa sekä hyvinvointia. Sen toimintakausi on vuoteen 2020 saakka. (Tietoa hankkeesta.) ARTSEQUAL-hanke suosittaa kulttuuristen oikeuksien turvaamista osaksi sosiaali- ja terveystalvija, muunmuassa pitkäjänteistä sekä asiantuntevaa taide- ja kulttuuri-toimintaa, joka vahvistaa hyvinvointia ja ennaltaehkäisee syrjäytymistä. (Lehikoinen & Rautainen 2016, 2.)

2.2 Toiminnan tukeminen

Käytämme opinnäytetyössämme toiminnan tukemisesta sanaa soveltaminen, sillä se on arjessa käytetympi ja ymmärrettävämpi. Mukana olevat osa-alueet ovat keskittyminen, motorikka ja kommunikaatio. Pyyntö liittää nämä kyseiset sovellutukset opinnäytetyöhön tuli työelämäältä, sillä toimintaan osallistuvien lasten yleisimmät haasteet toiminnan ohjauksessa liittyvät niihin.

2.2.1 Keskittyminen

Keinoja joilla haluttuun tavoitteeseen pyritään pääsemään kutsutaan toiminnanohjaukseksi. Se on käsitteenä päällekkäinen tarkkaavuuden kanssa. Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöitä esiintyy usein lievässä muodossa lapsilla, joilla on myös muita haasteita kehityksessä tai oppimisessa. (HUS Toiminnanohjaus.) Käytämme opinnäytetyössämme toiminnanohjauksesta ja tarkkaavuudesta termiä keskittyminen, sillä se on arjessa käytetympi ja ymmärrettävämpi.

Liikkuminen helpottaa keskittymistä. Pieni liike tai esineen hypistely toiminnan aikana tulee sallia. Esimerkiksi aktiivisyynä mahdollistaa pienen liikkeen istuessa. Toiminnan aikana ei tule olla esillä ylimääräistä materiaalia, joka voisi kiinnittää lapsen huomion. (HUS Toiminnanohjaus.) Lapsi voi osallistua toimintaan myös seisten, tai käydä välillä kävelemässä toiminnan ulkopuolella (Miten tukea oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä fyysisen oppimisympäristön avulla?, 5). Toiminnan kuvallinen ohjeistaminen auttaa jäsentämään sen kulkua (HUS Toiminnanohjaus). Työkalupakissa oheistetaan ottamaan näkyviltä pois ylimääräiset tavarat, käyttämään tarvittaessa lapsen tasapainotyynyä, antamaan harjoitteeseen liittyviä esineitä käteen tunnusteltavaksi ja järjestämään leponurkan, jonne lapsi voi halutessaan siirtyä. Kuvallisen ohjeistuksen tekeminen on yhtenä kehitysideana.

2.2.2 Motorikka

Liikkuminen ei aina ole mahdollista ilman avustamista. Apuna voi käyttää muita ryhmässä olevia, jos omaa avustajaa ei ole saatavilla. Liikkeitä tehdessä on tärkeää, että lapsi on rennossa asennossa. Näin mahdollistetaan normaalit tahdonalaiset liikkeet ja vältetään poikkeavat liikeradat. Kullekin lapselle liikeradat ovat kuitenkin yksilöllisiä. Liikkeen avustamisessa on kolme tärkeää peruseriä. Avainkohdista tukeminen mahdollistaa tahdonalaiset liikkeet. Avainkohdilla tarkoitetaan päätä, niskaa, olkapäitä, kyynärpäitä, lantiota, polvia ja nilkkoja. Lihastonusta eli lihasjänteyttä kasvattavia liikkeitä ei saa mahdollistaa. Tämä estää suunniteltua liikettä. Lisäksi liiallista voimankäyttöä raajoista avustettaessa on vältettävä. (Rintala 2008, 21.)

Fyysisellä avustamisella tarkoitetaan asentojen tukemista, liikettä tukevaa toimintaa, välineiden kannattelua ja tukemista sekä liikekokemuksen mahdollistamista. Avustamisen tarvetta

on hyvä tiedustella lapselta itseltään tai hänen perheenjäseniltä. Avustettaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, ettei se ole liiallista ja että se mahdollistaa omatoimisuutta. (Salminen 2008, 28.) Työkalupakissa ohjeistetaan avustamaan lasta liikkeissä, vaihtamaan työskentely-asettoa ja antamaan harjoitteessa käytettäviä esineitä suoraan lapsen käteen.

2.2.3 Kommunikaatio

Jos puheen ymmärryksessä tai tuottamisessa on hankaluuksia, kommunikointiin käytetään muita aisteja hyödyntäviä keinoja puheen tueksi. Tällöin kyseeseen voi tulla kuvat, esineet ja viittomat. On tärkeää, että näitä keinoja käyttävä henkilö ymmärtää niiden tarkoituksen. (Kuvat kommunikoinnissa 2014, 2-3.) Puheen ymmärtämisen vaikeuden syyt ovat yksilöllisiä. Osalle puhutut viestit ovat vaikeita ymmärtää, joillekin ongelmat ovat hankalissa lauserakenteissa tai käsitteissä. (Kuvat kommunikoinnissa 2014, 4.)

Tukiviittomat ovat puheen rinnalla käytettäviä viittomakielestä lainattuja viittomia. Puhutun kielen ymmärrys helpottuu, kun viitotaan yhtä aikaa puheen kanssa. Tukiviittomia käytettäessä viitotaan halutun lauseen keskeiset sanat. Viittoessa viestintä tapahtuu näköaistin avulla. Näkemällä asioiden hahmottaminen voi olla kuulonvaraista viestintää helpompaa. (Viittomat kommunikoinnissa, 3.)

Ilmeitä, eleitä, kehonkieltä, osoittamista, silmien räpyttämistä tai katseen kohdistamista käytetään kommunikointina. Näitä tapoja kutsutaan eleilmaisiksi. Jotkut ihmiset käyttävät eleilmaisua pääasiallisena kommunikoinnin keinonaan. Eleet ovat ihmiselle luonnollinen tapa itsensä ilmaisuun. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 133.)

Kuvat kommunikoinnissa ovat helposti hahmotettavia ja ne tarkoittavat konkreettisia asioita. Kuvien kanssa oheiskommunikointina käytetään katsetta tai sen kohdistamista, kasvojen ilmeitä sekä kehon kieltä. Kuvien käyttö kommunikoinnin keinona vaatii vastaanottajalta kärsivällisyyttä, koska se voi olla hidasta. Kuvien käyttäjälle tulee antaa aikaa ilmaista itseään kuvin. Kuvat voivat olla itse tehtyjä tai valmiita. (Malm ym. 2004, 134.) Kuvat, viittomat ja elekieli ovat tärkeitä työkaluja tilapäishoitajille. Sovellutuksissa on ohjeistettu käyttämään niitä mahdollisuuksien mukaan hyödyksi ohjauksessa.

Pictogram kuvat ovat mustavalkoisia ja helposti ymmärrettäviä kuvia. Kuvista 90 % on kuvanomaisia ja 10 % käsitteellisiä. Kuvien käytön edellytyksenä on, että käyttäjä ymmärtää kuvan tarkoituksen ja hän voi osoittaa niitä katseella, keholla tai apuvälineellä. PCS- kuvat eli Picture communication symbols- kuvat ovat yksinkertaisia kuvia, joiden yhteyteen on kirjoitettu kuvan merkitys. Kuvia on saatavilla mustavalkoisina ja värillisinä. Kuvia on helppo muokata ja piirtää itse. Tämä järjestelmä on laajimmin käytetty kuvakommunikoinnin keino. (Malm ym.

2004, 135-136.) Näitä kuvia käytetään yksittäin tai kootaan esimerkiksi kommunikaatiotauluiksi. Kommunikaatiotaulut sisältää tiettyihin tilanteisiin liittyvää kuvallista sanastoa. Kommunikaatiokansiot ovat laajempia kokonaisuuksia, jossa kuvat on järjestelty aihapiireittäin. (Kuvat kommunikaatiossa 2014, 8.)

2.3 Ryhmän innostaminen

Innostaminen ja innostuminen ovat tärkeitä käsitteitä toiminnallisuudessa. Siinä avarretaan osallistujan tietoisuutta, herätellään tunteita ja laajennetaan käsitystä maailmasta ja sen ilmiöistä. Innostuminen lisää vuorovaikutusta muiden osallistujien kanssa. Innostaminen aktivoi ja saattaa saada aikaan toimintaa jota ei muuten olisi. (Airaksinen ym. 2015, 14.)

Luova toiminta on aina leikinomaista ja osin myös hallitsematonta. Ohjaajan tehtävä on rohkaista ja innostaa ryhmää. Epävarmuus voi aiheuttaa epäonnistumisen pelkoa, jota ohjaaja voi lievittää panostamalla leikkisään tunnelmaan sekä painottamalla prosessin tärkeyttä virheettömän lopputuloksen sijaan. (Airaksinen ym. 2015, 20.)

Kaikki toiminnallinen työskentely tarvitsee turvallisen ilmapiirin. Kaikilla tulisi olla mahdollisuus osallistua toimintaan tai halutessaan seurata sitä syrjemmältä. Ohjaajan tehtävä on turvata toiminnan vapaaehtoisuus ja jokaisen yksilön kunnioittaminen. Ohjaaja ja ryhmä ovat tasa-arvoisia. Ohjaaja kantaa vastuun ja säätelee toimintaa, mutta on samalla yksi ryhmästä. Ohjaajan on syytä pohtia tilaan sijoittumista, välttääkseen autoritääristä roolia. Se ei tue osallisuutta eikä tasa-arvoa ryhmässä. (Airaksinen ym. 2015, 21.)

Ohjattavaan aiheeseen sisältyy helpommin aitoa innostusta ja omakohtaisuutta, jos ohjaaja tuntee teeman läheiseksi. Kuitenkin osallistujille mikä tahansa aihe voi olla kiinnostava, jos sitä vain käsitellään innostuneesti ja mielenkiintoisesti. Kokemuksellisuus ja omakohtaisuus ovat tärkeitä toiminnallisessa työskentelyssä. Tuotos ei voi koskaa epäonnistua tai olla huono. Tavoitteena on luova omannäköinen prosessi, eikä sen tulosta tulisi arvioida. Tärkeintä toiminnan aikana on kokemus ja yhteinen tekeminen. (Airaksinen ym. 2015, 21.)

Ryhmän innostaminen nousi tärkeäksi huomioksi havainnoinneissa. Lapset lähtivät toimintaan mukaan innokkaasti, kun tilapäishoitajat olivat itse mukana harjoitteita tekemässä. Olemme kiinnittäneet huomiota innostamisen merkitykseen myös omissa ryhmänohjauksissa eri asiakasryhmien kanssa. Oma heittäytyminen ja mallin näyttäminen madaltaa ryhmäläisten kynnystä lähteä mukaan ja kokeilla uusia asioita. Työkalupakissa on ohjeistettu tilapäishoitajia lähtemään innokkaasti mukaan ja osallistumaan toimintaan.

3 Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry

Helsingin kehitysvammatuki 57 ry on perustettu 1.12.1957 nimellä Vajaamielisten tuki - De Psykiskt Efterblivnas Stöd r.y. Sen tehtävänä on toimia edunvalvonta- ja tukiyhdistyksenä kehitysvammaisille ihmisille sekä heidän perheilleen Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla. Yhdistys edistää kehitysvammaisten ihmisten mahdollisuuksia toimia yhteiskunnan tasa-arvoisina ja täysivaltaisina jäseninä. (Toimintasuunnitelma ja talousarvio 2016, 5.)

Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry:n toimintaa ohjaavat arvot ovat hyvä elämä, arvostava kohtaaminen, asiakaslähtöisyys, yhteistyö ja asiantuntijuus. Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry osallistuu aktiivisesti valtakunnallisten alan järjestöjen toimintaan ja tekee yhteistyötä muiden tukiyhdistysten kanssa. Yhdistys järjestää muun muassa asumispalveluja ja päivätoimintaa, leirejä, kerhoja sekä vertaistukitoimintaa. Osallistuakseen yhdistyksen toimintaan ei vaadita diagnoosia. (Toimintasuunnitelma ja talousarvio 2016, 5.)

Tämä opinnäytetyö on tehty erityisesti parkkitoiminnan tilapäishoitajille. Perheiden vertaistukitoiminnan tavoite on tukea perheen arjen sujuvuutta ja parantaa hyvinvointia. Heille tarjotaan monipuoliset mahdollisuudet vertaistukeen, tietoa kehitysvammaisuuteen liittyvistä asioista sekä virkistystoimintaa ja tukea. Tavoitteena kaikella toiminnalla on ehkäistä syrjäytymistä ja vahvistaa perheen voimavaroja. (Toimintasuunnitelma ja talousarvio 2016, 16-17.)

Yhdistyksen järjestämä parkkitoiminta on lapsiperheille suunnattua tukitoimintaa. Sen tarkoituksena on tukea perheiden jaksamista arjessa tarjoamalla lyhytaikaista ohjausta ja hoitoa alle 20-vuotiaille kehitysvammaisille lapsille ja nuorille sekä heidän sisaruksilleen. Parkkitoiminta jakautuu kotiparkkitoimintaan, lapsille suunnattuihin lauantaiparkkeihin sekä koko perheelle tarkoitettuihin alueiltoihin. Jotta kaikille vanhemmille tarjoutuu mahdollisuus osallistua toimintaan, ajoittuu perhetyön toiminta ilta-aikoihin ja viikonloppuihin. (Toimintasuunnitelma ja talousarvio 2016, 16-17.)

Kotiparkkitoiminnassa hoito järjestetään lapsen tai nuoren kotona. Yhdistyksen tiloissa järjestettävät lauantaiparkit tarjoavat lapsille virikkeellistä toimintaa vertaisryhmässä, ja samaan aikaan vanhemmille tarjoutuu mahdollisuus hoitaa asioita ilman lastenhoitohuolia. Lauantai-parkkeja järjestään 6-8 kertaa vuodessa. Siellä toiminnan suunnittelussa lähtökohtina ovat erityislapsen vahvuudet sekä ymmärrys heidän erityistarpeistaan, esteettömyys ja erityisyys. Koko perheelle tarkoitettuja toimintaparkkeja ja perheilloja järjestetään noin 10 kertaa vuodessa. (Toimintasuunnitelma ja talousarvio 2016, 16-17.)

4 Opinnäytetyön tavoitteet, käytetyt menetelmät ja arviointisuunnitelma

Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda toiminnallisia aktiviteettipaketteja sisältävä työkalupakki. Työkalupakin tavoitteena oli monipuolistaa Helsingin Kehitysvammaatuki 57 ry:n parkki-toiminnan tilapäishoitajien työtä. Harjoitteet ovat tilapäishoitajien ohjattavissa ilman etukäteissuunnittelua. Aktiviteettipakettien harjoitteiden tavoitteena oli tarjota lapsille sovellettavissa olevaa ja mielekästä toimintaa.

Jokaiseen aktiviteettipakettiin liittyy itse tekemisen lisäksi erilliset aiheeseen virittäytyminen ja rentoutus, sekä sovellutukset kuinka toimintaa voidaan muuntaa ryhmälle sopivaksi. Sovellutuksissa pyritään ottamaan huomioon kohderyhmän toimintakyky ja valmiudet aktiviteetteja kohtaan. Sovellutukset ovat jaettu keskittymiseen, kommunikointiin ja motoriikkaan.

Tavoitteenamme oli myös, että jokaisen aktiviteettipaketin harjoitteet ovat tilapäishoitajien ohjattavissa ilman etukäteissuunnittelua. Halusimme ottaa lasten näkökulman mukaan opinnäytetyöhön, joten nostimme harjoitteiden mielekkyyden lapsille yhdeksi tavoitteeksemme.

Opinnäytetyön tavoitteet olivat:

1. Luoda työkalupakki tilapäishoitajien työn monipuolistamiseksi
2. Työkalupakin harjoitteet ovat ohjattavissa ilman etukäteissuunnittelua
3. Harjoitteet ovat lapsille mielekkäitä
4. Harjoitteet ovat sovellettavissa ryhmälle sopiviksi.

4.1 Toiminnan tavoitteet ja rajaukset

Suunnittelimme toiminnallisen työkalupakin erityisesti silmälläpitäen Helsingin Kehitysvammaatuki 57 ry:n järjestämää parkkitoimintaa. Työkalupakkia käytetään erityisesti kehitysvammaisille lapsille ja heidän sisaruksilleen suunnatuissa lauantaiparkeissa sekä koko perheille suunnatuissa toimintaparkeissa Kaakon kammarissa ja Ystäväntuvan perheilloissa. Tavoitteenamme oli tehdä työkalupakista niin sovellettava, että sitä voisi hyödyntää myös esimerkiksi aikuisten kehitysvammaisten kesäleireillä, erilaisilla kursseilla ja virkistyspäivillä.

Opinnäytetyönämme kehitimme Helsingin Kehitysvammaatuki 57 ry:n lasten tilapäishoitajien työtä helpottavan työkalupakin. Se sisältää aktiviteettikortteja, joiden sisältö on sovellettavissa erilaisten lapsiryhmien ohjaamiseen. Sovellutukset mahdollistavat kaikkien lasten osallistumisen harjoitteisiin toimintakykijensä mukaan. Aktiviteettien toteuttaminen ei tarvitse suuria esivalmisteluja. Käytännössä kortin luettuaan tilapäishoitaja pystyy ohjaamaan aktiviteetteja riippumatta siitä, millainen lapsiryhmä on paikalla.

Jokainen aktiviteetti sisältää lämmittelyn, pääaktiviteetin sekä rentoutuksen, joissa on luovia toimintoja, kuvallista-, liikunnallista-, musiikillista tai draamallista ilmaisua. Aktiviteettipaketteja työstimme kolme kappaletta sovellutuksineen. Työkalupakki jää yhdistyksen vapaasti käytettäväksi ja kehitettäväksi.

4.2 Opinnäytetyössä käytetyt arviointimenetelmät

Toiminnallinen opinnäytetyö on työelämälähtöistä. Työ tähtää käytännön toiminnan ohjeistamiseen tai järjeistämiseen. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla toiminnan järjestämistä ja tapahtuman toteuttamista. Opinnäytetyönä voi tehdä ammatilliseen käyttöön suunnatun tuotoksen kuten oppaan tai ohjeistuksen. Käytännön toteutus ja sen selkeä raportointi muodostavat ammattikorkeakoulun toiminnallisen opinnäytetyön. Ammattikorkeakoulusta valmistuttuaan opiskelijan tulee toimia alansa asiantuntijana sekä tuntea alansa liittyvän kehittämisen perusteet. Opinnäytetyö on käytännönläheinen ja toteutettu tutkimuksellisesti ja osoittaa opiskelijan omaavan riittävät tiedot ja taidot omalta alaltansa. (Vilka & Airaksinen 2003, 9-10.)

Havainnoiminen on ihmiselle luonnollinen tapa hahmottaa ympäristöään, jäsenellä ja ymmärtää kokemaansa sekä reagoida siihen. Tieteellinen havainnointi ei eroa arjen havainnoimisesta. Käytämme informaation saamiseen kaikkia aisteja ja analysoimme sitä järjellä. Havainnoimalla pyritään saamaan aineistoa tietystä aiheesta. (Grönfors 2010, 154.) Havainnointi on yleinen tiedonkeruumenetelmä laadullisessa tutkimuksessa. Ainoana käytettynä menetelmänä se on epäluotettava, mutta yhdistettynä muihin menetelmiin hyödyllistä tietoa tuottava. Aineistonkeruumenetelmänä havainnointi vaatii paljon työtä ja aikaa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 83.)

Havainnoimalla kerätään tietoa aiheista, joista ei tiedetä paljoa. Havainnointi yhdistettynä toisiin tutkimusmenetelmiin sitoo saadun tiedon asiayhteyteen. Havainnoitaessa ollaan asioiden oikeissa ympäristöissä. Havainnointitilanteessa havainnoijan tulisi olla mahdollisimman huomaamaton, kuitenkin niin että havainnoitavat tietävät, miksi havainnoija on paikalla. On syytä tiedostaa, että havainnoijan läsnäolo saattaa vaikuttaa havainnoitavien käyttäytymiseen. (Grönfors 2010, 157, 160.) On hyvä, jos havainnoijia on useampi kuin yksi laajemman kuvan saamiseksi. Kaksi ihmistä näkee enemmän ja havainnoinnin kohteita voidaan jakaa. Myös havainnoineista käydyt keskustelut vievät prosessia eteenpäin. (Aarnos 2010, 175.)

Asiantuntijaryhmä koostuu ihmisistä, jotka tuntevat käsiteltävän aiheen parhaiten. Heitä haastatellessa päästään heti asiaan, eikä tutkittavan joukon tarvitse olla laaja. Asiantuntijoi-

den käyttö ei ole hyvä ainoana tutkimusmenetelmänä sillä siitä saadut tulokset eivät ole yleistettävissä, mutta se voi toimia ennakkotutkimuksena ja tukena muille tutkimustavoille. (Routio 2007.)

Kyselylomaketutkimus on yksi käytetyimmistä tavoista kerätä aineistoa. Kysymykset tulee asetella tavoitteiden ja ongelmien mukaisesti. Jokaisessa kohdassa etsitään vastausta yhteen kysymykseen ja kysymysten asettelu on selkeä eikä se saa johdatella vastaajaa. Mahdollisimman selkeä ja ytimekäs kysely tuottaa luotettavia vastauksia. (Valli 2010, 103-106.)

Avointen kysymysten analysoinnissa käytetään usein teemoittelua ja jaoittelun voi tehdä usealla eri tavalla. Etuna avoimissa kysymyksissä on, että sen avulla voidaan saada uusia ideoita. Vastaajalla on mahdollisuus mielipiteensä perusteelliseen selvittämiseen. Vastausten ympäröisyys ja epätarkkuus on avointen kysymysten heikkous. Vastaaja jättää herkästi vastaamatta tai vastaa kysymyksen vierestä. Tämä tekee analysoinnista työlästä. (Valli 2010, 126.)

Kuvat sopivat valintojen tekemiseen ja mielipiteen ilmaisuun. Vaihtoehtoja voi olla kaksi tai useampia. Kuvien sijoittaminen selkeästi erilleen helpottaa hahmottamista. Valinnan voi tehdä osoittamalla tai katseella. (Kuvat kommunikoinnissa 2014, 5, 7-8.) Käytimme opinnäytetyötä arvioidessamme lasten mielipiteiden selvittämiseen kahta hymynaamakorttia, joissa toisessa oli hymy- ja toisessa surunaama. Symbolit olivat lapsille entuudestaan tuttuja ja niitä on käytetty aikaisemminkin toimintaparkeissa palautteen saamiseen. Työelämän ohjaajamme neuvoi käyttämään kahta vaihtoehtoa, jotta valinta olisi lapsille helppo ja tulos totuudenmukainen.

4.3 Arviointisuunnitelma

Lähetimme aktiviteettipakettien sisällöt arvioitaviksi asiantuntijaryhmälle, johon kuuluu sosiaalialan opiskelijoita ja työntekijöitä. Pyysimme heiltä palautetta niiden sisällöstä sähköpostikyselyllä. Heiltä saatujen vastausten perusteella muokkasimme harjoitteita niin, että ne olivat mahdollisimman pitkälle hiottuja menessään tilapäishoitajien kokeiltaviksi.

Havainnoidessamme työkalupakin toimivuutta keräsimme kommentteja kohderyhmiltä, joita työssämme oli kaksi. Pääasiallinen kohderyhmämme oli toimintaparkkien tilapäishoitajat. Annoimme heille valmiit ohjeistukset kokeiltaviksi kolmeen eri toimintaparkkiin. Olimme mukana havainnoimassa toimintaa kahdessa niistä. Kiinnitimme huomiota siihen, miten sujuvaa ohjaaminen aktiviteetikorttien kanssa on ja ymmärtääkö tilapäishoitaja, mitä hänen tulisi tehdä. Lisäksi havainnoimme olivatko sovellutusmahdollisuudet riittävät, eli oliko kaikkien lasten mahdollista osallistua toimintaan jollain tavalla.

Tarkkailimme myös toista kohderyhmäämme lapsia. Yksi tavoitteemme oli, että aktiviteetit ovat lapsille mielekkäitä. Tämän tavoitteen onnistumista arvioimme havainnoimalla lasten toimintaa. Tarkkailimme osallistuvatko he toimintaan, millaisia heidän kehonkielensä ja eleensä olivat, ja kirjasimme mahdolliset sanalliset kommentit. Aktiviteettien jälkeen kysyimme lapsilta hymynaamakorttien avulla, pitivätkö he harjoitteista.

Tilapäishoitajilta pyysimme palautetta lomakekyselyllä ohjauskertojen jälkeen. Kysyimme heiltä kommentteja korttien ulkoasusta, sisällöstä, selkeydestä, käytettävyydestä ja sovellusmahdollisuuksista. Pyysimme heitä perustelemaan kaikki vastauksensa lyhyesti ja lisäksi annoimme mahdollisuuden antaa avointa palautetta. Pyysimme palautetta myös työelämän ohjaajaltamme.

5 Toteutus

Suunnittelu	Toteutus	Arviointi
Tapaamiset: <ul style="list-style-type: none"> – Työelämän kumppani – Ohjaava opettaja 	Maalauspaketin kokeilu: <ul style="list-style-type: none"> – Kolme ryhmää 	Valmiiden aktiviteettipakettien havainnointi: <ul style="list-style-type: none"> – Kaksi toimintaparkkia – Havaintojen kirjaaminen
Havainnointi toimintaparkkeissa: <ul style="list-style-type: none"> – Kolme toimintaparkkia – Ideoita lapsilta ja tilapäishoitajilta 	Työkalupakki: <ul style="list-style-type: none"> – Aktiviteettipaketit – Fyysinen kansio 	Asiantuntijaryhmän kommentit: <ul style="list-style-type: none"> – Sähköpostikysely – Kolme vastausta
Aktiviteettipakettien sisältöjen suunnittelu: <ul style="list-style-type: none"> – Musiikkipaketti – Maalauspaketti – Liikepaketti 		Tilapäishoitajien palaute: <ul style="list-style-type: none"> – Kyselylomake ohjauksen jälkeen – Viisi vastausta
		Lasten palaute: <ul style="list-style-type: none"> – Hymynaamapalaute – Parhaan harjoitteen valitseminen

Taulukko 1: Opinnäytetyön vaiheet

5.1 Opinnäytetyön suunnittelu

Aloitimme opinnäytetyöprosessin ottamalla yhteyttä Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry:hyn ja tapaamalla kaksi heidän työntekijäänsä. Tapaamisessa kerroimme omista toiveistamme tehdä opinnäytetyö lapsiin liittyen sekä käyttää siinä hyödyksi luovien toimintojen syventävissä opinnoissa kartuttamiamme tietoja ja taitoja. Työelämän tarpeet ja meidän toiveemme opinnäytetyöstä kohtasivat ja päädyimme toteuttamaan työntekijöiden pyynnöstä toiminnallisen työkalupakin sovellutuksineen.

Tapasimme ohjaavan opettajan, jonka kanssa keskustelimme opinnäytetyön tavoitteista koulun vaatimusten näkökulmasta. Keskinäisissä palavereissamme ideoimme opinnäytetyön sisältöä omien kokemustemme, kiinnostustemme ja työelämän toiveiden pohjalta. Vaihdoin ajatuksia ja kokosimme esiin tulleita ideoita, joista työkalupakin lopullinen muoto lopulta hahmottui.

Tärkeä osa opinnäytetyön suunnittelua oli toimintaparkkien havainnointi. Siellä pääsimme tutustumaan oikeaan toimintaympäristöön ja sen hetkiseen toimintaan. Kyselimme ideoita työkalupakin sisältöihin sekä lapsilta että tilapäishoitajilta saadaksemme kohderyhmien äänen kuuluviin opinnäytetyössämme. Kartoitimme käytössämme olevat ajalliset ja taloudelliset resurssit.

5.1.1 Havainnointi toimintaparkeissa

Kävimme havainnoimassa toimintaa ja sen sisältöä kolmessa Helsingin Kehitysvammatuki 57:n toimintaparkissa. Lapsia näissä oli paikalla viidestä seitsemään sekä tilapäishoitajia yhdestä neljään. Tilapäishoitajien lukumäärä määräytyy ennalta ilmoitettujen lapsimäärien sekä lasten erityistarpeiden mukaan. Lasten toimintakyky oli vaihtelevaa ja mukana oli sekä erityislapsia että heidän sisaruksiaan. Toimintaparkit kestivät kahdesta kolmeen tuntia. Niihin osallistuvat lapset saapuvat paikalle ja lähtevät pääsääntöisesti samaan aikaan.

Havainnointikerroilla toimintaparkeissa ei ollut selkeää yhteistä aloitusta. Lapset tulivat sisälle ja ryhtyivät tutkimaan tilaa ja etsimään itselleen tekemistä. Tilat olivat osalle lapsista vieraita, joten heillä ei ollut tietoa eri toimintamahdollisuuksista. Toimintaparkkien etukäteissuunnittelu oli vähäistä. Kolmesta havainnointikerrasta kahdessa oli järjestetty maalaus-piste. Lapsia ei kuitenkaan aktiivisesti ohjattu niihin, eikä maalausta ollut tarkemmin ohjeistettu. Pääsääntöisesti toiminta koostui kuitenkin spontaaneista leikeistä, lautapeleistä ja piirtämisestä. Tilapäishoitajien huomio keskittyi jokaisella kerralla enemmän kehitysvammaisiin lapsiin, mutta heitäkään ei ohjattu toimintaan. Samalla heidän sisarensa saivat lähes vapaasti touhuta ja keksiä itselleen tekemistä. Myöskään selkeää lopetusta toimintaparkeille ei ollut.

Havaintojemme perusteella lapsilla oli ajoittain tylsää, eivätkä he tienneet mitä voisivat tehdä. Lause ”Täällä on tylsää” tuli suoraan yhdellä havainnointikerralla. Tylsistyminen aiheutti lapsiryhmissä levottomuutta, juoksentelua, riehumista ja painimista. Ajoittain äänitaso nousi korkealle.

Lapsilta tiedustelemisen sekä toimintaparkkien havainnoimisen perusteella mielenkiinnon kohteiksi nousivat musiikki, roolileikit, maalaus, satujen tekeminen, lautapelit, sekä ulkopelit ja leikit. Kehitysideoita heräsi kaikilla kerroilla. Pohdimme, että toiminnalla olisi hyvä olla struktuuri, yhteinen ja selkeä aloitus sekä lopetus. Aloituksessa olisi tärkeä kokoontua yhteen

esittelemään toimintaparkin tilapäishoitajat sekä paikalla olevat lapset. Näin kaikilla on tietoa keitä on paikalla. Selkeä lopetus olisi lapsille selkeä merkki, että toiminta päättyy ja vanhemmat tulevat hakemaan heidät.

5.1.2 Maalauskokonaisuuden kokeilu

Ohjasimme maalausaktiiviteettikokonaisuuden Helsingin Kehitysvammaatuki 57 ry:n sisarusviikonlopussa kahdelle ryhmälle, 7-9-vuotiaille sekä 10-15-vuotiaille kehitysvammaisten lasten sisaruksille. Olisi ollut hyödyllistä päästä kokeilemaan kaikkia aktiiviteettikokonaisuuksia, mutta valitettavasti muut paketit olivat tällöin vielä liian keskeneräisiä ohjattaviksi. Lämmittelynä ohjasimme liikettä esineiden inspiroimana- harjoitteen, jossa liikutaan erilaisilla tyy-leillä. Liikkumistyylien inspiraationa käytettiin pikkuautoa, -laivaa, -lentokonetta, höyhentä sekä palloa. Musiikkina käytimme teemaan sopivia vauhdikkaita kappaleita.

Pääaktiiviteettinä ohjasimme maalausaktiiviteetin. Pyyntö sisarusteeman yhdistämisestä maalauskeskukseen tuli viikonlopun järjestäneiltä ohjaajilta. Maalaustuokion aluksi ohjeistimme ryhmiä pohtimaan tilanteen, jonka ovat jakaneet sisarensa kanssa. Tämän jälkeen tilanne maalattiin paperille käyttäen maalausvälineinä pikkuautoja, -laivoja, ja -lentokoneita, höyheniä, luotto-kortteja sekä erilaisia ja erikokoisia palloja sekä pesusieniä. Ryhmän jäsenet pohtivat itse, kuinka välineillä on mahdollista maalata. Rentoutuksena ohjasimme harjoitteen, jossa lapset ovat päinmakuulla patjoilla. Heidän selkäänsä pitkin ajellaan pikkuautolla ja heitä silitetään höyhenellä. Taustalla soi teemaan sopiva rauhallinen musiikki.

Ohjatessa teimme seuraavia huomioita. Lämmittelyssä on tärkeää rajata tila selkeästi ja näyttää lapsille millä alueella harjoite tehdään. Huomasimme kuitenkin, ettei pelkkä näyttäminen aina riitä, joten havainnollistimme rajat tuoleilla. Tämä auttoi pitämään lapset halutun alueen sisällä. Aiemmin käytössä olleet pelit ja leikit on hyvä kerätä pois, etteivät ne houkuttele kesken harjoitteiden leikkimään. Toisen ryhmän aikana oli huoneessa olevalla pöydällä pelejä, jotka veivät välillä muutaman lapsen huomion pois harjoitteesta. Ennen lämmittelyä on hyvä kertoa ryhmälle, etteivät he ota kontaktia toisiin ryhmän jäseniin. Lapset lähtivät herkästi autoja esittäessään ajamaan kolareita toisiaan päin. Koimme, että tässä harjoitteessa ohjaajan on tärkeää olla itse mukana tekemässä. Ohjaajan heittäytyminen innostaa lapsia ja he voivat ottaa mallia liikkumisesta.

Ennen maalaamista olimme jakaneet paperit pöydille valmiiksi omille paikoilleen. Se helpotti lapsia löytämään omat paikkansa. Maalauksen yhteydessä haastoimme lapsia pohtimaan, kuinka erilaisilla välineillä voisi maalata. Upeasti he keksivätkin erilaisia käyttötapoja ja maalaustyyliä välineillä. Olimme myös itse mukana maalaamassa. Käytimme maalatessa niitä maalausvälineitä, mitä lapset olivat vähiten tai eivät ollenkaan käyttäneet. Esimerkillämme

näytimme, että kyseisiä välineitäkin voi käyttää. Huomasimme, että maalauspuheen ja välineiden siivoaminen vie yllättävän paljon aikaa.

Rentoutuksen toteutimme kahdella tapaa. Toisen ryhmän kanssa pyysimme heitä aluksi ottamaan parit ja ottamaan parin kanssa rauhallisen tilan itselleen. Kaikki kuitenkin asettuivat itsekseen rauhalliseen paikkaan ja totesimme, että tämän ryhmän kanssa se oli hyvä ratkaisu. Kyseisessä ryhmässä oli ollut energiaa alusta lähtien. Kävimme kaikki ryhmän jäsenet läpi selkää pitkin autolla ajellen ja höyhenellä silittäen. Harjoite selvästi rauhoitti koko ryhmän ja kaikki maltoivat olla aloillaan. Toisen ryhmän kanssa harjoite tehtiin pareittain. Parista toinen oli ensin rentouttajana ja toinen rentoutuksen saajana. Puolesta välissä ohjasimme vaihtamaan rooleja. Pariharjoite sopi ryhmälle keskittymisen puolesta hyvin. Muuten harjoite sujui hyvin, mutta totesimme että höyhenen kosketus saattaa olla liian kevyt ja kutittava, aiheuttaen enemmän aktiivisuutta kuin rentoutusta.

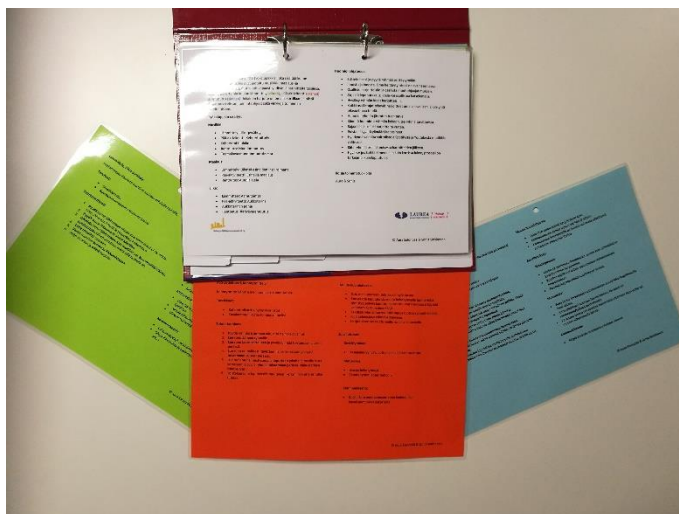
Ohjasimme myös Kallion vertaisryhmän toimintaparkissa maalausaktiiviteettikonaisuuden eri lämmittelyharjoitteella. Toimintaparkissa oli mukana kehitysvammaisia lapsia ja heidän sisaruksiaan ikävälillä 7-14. Lämmittelyä ohjasimme pölyhuiskutanssin, jossa on tarkoituksena liikkoa ja pyyhkiä pölyjä mielikuvituspölyhuiskulla joka siirtyy eri ruumiinosiin. Pää-aktiviteettinä oli maalaus erilaisilla maalausvälineillä ja rentoutuksena pikkuautoilla selkää pitkin ajelu ja höyhenellä silitys.

Lämmittelyä ohjattaessa teimme huomion, kuinka harjoitteen esittäminen tanssina voi olla osallistumista rajoittava tekijä ja lapsi voi kokea, että siihen tarvitaan erityistaitoja osallistukseen. Tanssi sanan vaihtaminen liikuntaan tai liikkeeseen olisi ollut mahdollisesti parempi vaihtoehto. Yritimme harjoitteen aikana osallistaa lapsia kysymällä heiltä, mihin ruumiinosaan pölyhuiskun voisi seuraavaksi siirtää. Lapset olisivat tarvinneet enemmän aikaa vastauksen antamiseen. Emme malttaneet odottaa, vaan annoimme itse seuraavan paikan pölyhuiskulle. Harjoitteen aikana lapset eivät keskittyneet omaan tekemiseen vaan jäivät seuraamaan, kun aikuiset liikkuivat. Tämä saattoi johtua siitä, että aikuisia oli paikalla enemmän kuin lapsia. Pölyhuiskutanssi ei päätynyt lopulliseen työkalupakettiin, sillä se ei istunut aktiiviteettipakettiin.

Maalausta tehdessä huomasimme, että maalausvälineitä oli esillä liian monta. Lapset käyttivät vain muutamia niistä. Olisi ollut hyvä ottaa esille kolmesta neljään erilaista maalausvälineitä ja esitellä välineet lapsille. Tämän jälkeen olisi ollut hyvä pohtia yhdessä, kuinka välineillä voisi maalata. Maalajia oli pöydän ääressä neljä samaan aikaan. Määrä tuntui sopivalta ja maalajia oli helppo ohjata. Maalauspuheen siivous vie runsaasti aikaa ja tämä sitoi yhden ohjaajan kokonaan. Mahdollisuuksien mukaan lapset on hyvä osallistaa siivoukseen.

Tämän ryhmän kanssa emme saaneet rentoutushetkestä rauhallista. Autolla selkää pitkin ajelu ja höyhenellä silittely aiheutti naurua ja keskustelua. Lapset olivat selkeästi liian lähellä toisiaan rentoutuakseen. Kaikki lapset eivät aluksi lähteneet mukaan harjoitteeseen, vaan osa tuli vielä kesken kaiken mukaan.

5.2 Työkalupakki

Kuva 1: Työkalupakki

Työkalupakki koostuu kolmesta aktiviteettipaketista, jotka on nimetty niissä olevien pää-aktiviteettien mukaan musiikki-, maalaus- ja liikepaketeiksi. Pääaktiviteettien lisäksi jokaiseen pakettiin kuuluu myös lämmittely ja rentoutus. Yhteensä työkalupakista löytyy yhdeksän harjoitetta. Aktiviteettipaketit on suunniteltu kokonaisuuksiksi, mutta halutessaan niitä voi yhdistellä myös toisin, esimerkiksi korvaamalla maalauspaketin rentoutuksen musiikkipaketin vastaavalla.

Harjoitteet on ohjeistettu mahdollisimman selkeästi. Jokainen harjoite on omalla paperillaan. Lämmittelyt, pääaktiviteetit ja rentoutukset on värikoodattu, lämmittelyt ovat vihreitä, pääaktiviteetit oransseja ja rentoutukset sinisiä. Paperin toisella palstalla ovat sovellutukset joiden avulla harjoitteet muokataan ryhmälle sopiviksi. Jokaisen harjoitteen alkuun on kirjoitettu lista siitä, mitä sen toteuttamiseen tarvitsee. Tämän jälkeen seuraa toimintaohjeet, joissa ohjeistetaan lyhyesti kohta kohdalta harjoitteen kulku. Toimintaohjeiden jälkeen on koottu muutamia tärkempiä asioita ”muuta huomioitavaa”-kohtaan, joita tilapäishoitajan tulisi ottaa huomioon lähtiessään ohjaamaan aktiviteettia.

5.2.1 Työkalupakin aktiviteettipaketit

Maalauspaketissa lämmittelynä toimii liike esineiden inspiroimana. Tarkoituksena on, että ryhmä saisi liikkua ja purkaa energiaa sekä tutustua jo hieman pää-aktiviteetissa käytettäviin esineisiin. Maalauksessa pyritään haastamaan ryhmän ajattelua ja keksimään, miten arkisia esineitä voisi käyttää maalaukseen, toisella tavalla kuin niitä on totuttu käyttämään. Lapset saavat vapaasti ilmaista itseään. Työlle voi antaa myös jonkin aiheen, sillä rajatumpi ohjeistus saattaa helpottaa aloittamista. Rentoutuksessa ryhmä saa rauhoittua kuuntelemaan musiikkia, ja olla hierottavana samoilla esineillä kuin alkulämmittelyssä ja maalauksessa.

Musiikkipaketissa lämmittelynä on liiku-pysähdy harjoite. Siinä ryhmä liikkuu musiikin soidessa erilaisilla tyyeillä, ja pysähtyy aina kun musiikki lakkaa. Tässä tarkoituksena on, että ryhmä pääsee purkamaan energiaa, ja suuntaamaan keskittymistään musiikkiin. Siinä harjoitellaan myös musiikin perustetta, ääntä ja hiljaisuutta. Pää-aktiviteettina on kehorytmittely Satu meni saunaan- runon kanssa. Runo tavutetaan ja jokaiselle tavulle tulee kehorytmi. Ryhmän kanssa keksitään yhdessä, millä kaikilla tavoilla voi tehdä kehorytmejä. Samalla harjoitellaan matkimista ja oman vuoron odottamista. Rentoutuksena on muodonmuutos toukasta perhoseksi, jossa mielikuvituksen varassa muututaan perhosiksi, samalla keholla ilmentäen muutosta.

Liikepaketissa lämmittelynä on aamutoimet, jossa jokainen miettii toimintoja joita tekee aamuisin. Ryhmässä toistetaan liikkeet ja lähdetään suurentamaan niitä niin isoiksi kuin mahdollista. Pää-aktiviteettina on aukkotarina, jossa kysytään aukko kohtiin sanat ryhmältä. Tuloksena on yhdessä kirjoitettu yllättävä tarina. Kun tarina on valmis, mietitään yhdessä miten sen kulkua voisi ilmentää keholla. Rentoutuksena on ääri viivarentoutus, jossa ryhmäläisten ääri viivat piirretään pallolla tai pensselillä.

5.2.2 Sovellukset aktiviteettipaketeissa

Opinnäytetyömme aktiviteetikortit ovat jaettu harjoitteen perusohjeeseen ja sovellutuksiin. Sovellukset kohdennamme keskittymiseen, motoriikkaan ja kommunikointiin. Sovellutusten kohdat saimme työelämän kumppanilta. Näiden avulla pyritään, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua harjoitteisiin. Sovellutusten sisällöt perustuvat omakohtaisiin kokemuksiin sekä työelämän kumppanin kanssa käytyyn keskusteluun. Sovellutuksissa ei eritellä diagnooseja.

Keskittymistä helpottamaan ohjeissa on pyydetty järjestämään lapsille taukopaikka, jossa voi harjoitteen aikana käydä välillä istumassa. Taukopaikalla istuminen ja katseleminen on osallistumista. Harjoitteisiin on mahdollisuus osallistua seisomalla tai liikkumalla, vaikka perusohjeen mukaan istuttaisiin. Keskittymisen parantamiseksi voi käyttää myös apuvälineitä,

kuten istuintyynyä ja painopeittoa. Harjoitteissa käytettäviä esineitä voi antaa käsiin tunnusteltaviksi harjoitteiden ajaksi.

Motorisissa sovellutuksissa lasta avustetaan liikkumisessa sekä tehdään yhdessä toimintoja ja liikkeitä. Jokainen lapsi osallistuu omalla tavallaan ja liikkuu sen verran kuin mahdollista. Motorisissa sovellutuksissa kiinnitetään huomiota siihen mille tasoille tarvikkeita laitetaan ja tarvitseeko niitä kiinnittää.

Kommunikoinnin tukemisessa käytetään kuvakommunikaatiokortteja, joiden avulla lapsi voi seurata harjoitteen kulkua. Harjoitteissa tehdään valintoja kuvin, osoittamalla, katseella tai valitsemalla esiinotetuista vaihtoehtoista. Tarvittaessa vaihtoehdot rajataan kahteen, jotta niistä on helpompi valita. Myös viittomia voi hyödyntää mahdollisuuksien mukaan.

6 Arviointi

Olemme arvioineet työkalupakin onnistumista neljästä eri näkökulmasta. Nämä ovat omat havainnointimme, asiantuntijaryhmän ja tilapäishoitajien palautteet sekä lapsilta kerätty hymynaama-arviointi. Työkalupakin arviointi on raportoitu kolmen alaotsikon alle. Tämän jälkeen pohdimme omaa oppimistamme prosessin aikana. Lopussa kerromme tuotoksen hyödynnettävyydestä sekä esittelemme esiin tulleita jatkokehitysideoita.

6.1 Työkalupakin arviointi

Tavoitteenamme työkalupakille oli monipuolistaa tilapäishoitajien työtä ja tarjota lapsille mielekkäitä harjoitteita. Niiden tuli olla ohjattavissa ilman etukäteissuunnittelua ja olla sovellettavissa ryhmälle sopiviksi. Arvioimme työkalupakin onnistumista kolmella menetelmällä, jotka olivat havainnointi, lomakekyselyt asiantuntijoille ja tilapäishoitajille sekä hymynaama-palaute lapsilta. Pyrimme näillä selvittämään kaikkien osapuolten kokemuksen jotta saisimme todenmukaisen kuvan työmme onnistumisesta. Tällöin arviointi ei perustu pelkästään omiin käsityksiimme.

Tällä tavalla halusimme löytää vastaukset tutkimuskysymyksiimme jotka olivat:

1. Monipuolistiko työkalupakki tilapäishoitajien työtä?
2. Onnistuiko aktiviteettien ohjaus ilman etukäteissuunnittelua?
3. Olivatko aktiviteetit lapsille mielekkäitä?
4. Olivatko sovellutukset riittäviä?

6.1.1 Asiantuntijaryhmän palautteet

Lähetimme kyselyn neljälle asiantuntijalle. He kaikki opiskelevat tai työskentelevät sosiaalialalla. Heillä kaikilla on vähintään jonkin verran kokemusta ohjaamisesta. Lähetimme heille aktiviteettien ohjeet ja vastauslomakkeen sähköpostitse. (liite 1) Tässä vaiheessa aktiviteeteissa ei vielä ollut sovellutuksia ja kaikki aktiviteetit olivat yhdessä tiedostossa. Vastaukset saimme kolmelta asiantuntijalta. Alla kokoamme yhteen heiltä saamiamme palautteita erittelemättä yksittäisiä vastauksia.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyömme ideaa pidettiin hyvänä ja aktiviteetteja toimivina. Saimme ehdotuksen lisätä aktiviteettien alkuun lyhyen selityksen aktiviteetin sisällöstä, sekä sen arvioitun keston. Aktiviteeteille toivottiin myös selkeitä otsikoita. Tarvikelistan ja ohjeiden selkeydestä saimme positiivista palautetta. Myös kokonaisuudet koettiin toimiviksi.

Musiikkipaketin tarvikelistaan toivottiin lisättävän cd-levyn tai esimerkiksi puhelimen liitäntäjohdon sekä lapsille tukikuvia kehorytmeistä. Toimintaohjeiden järjestystä pyydettiin miettimään uudelleen niin, että ne ovat loogisessa järjestyksessä. Pääaktiviteetti jakoi asiantuntijoita, osan mielestä siihen olisi tarvinnut kuvaohjeistusta ja pitää mahdollisimman yksinkertaisena, osan mielestä toistoa on ehkä liikaa ja lapset saattaisivat kyllästyä. Yhdelle asiantuntijallemme Satu meni saunaan-runo ei ollut entuudestaan tuttu, ja hän toivoi että se olisi alussa ensin kirjoitettuna ilman tavutusta. Loppurentoutuksessa ei ole musiikkia, ja tämä on epäloogista kun kyseessä on musiikkipaketti. Lopun perhosena liihottelu saattaa olla enemmän aktivoivaa kuin rauhoittavaa toimintaa.

Liikepaketin alkulämmittelyssä lapsesta saattaa olla pelottavaa olla huomion kohteena. Jännitystä voisi helpottaa, jos tilapäishoitaja näyttäisi ensin omat liikkeensä. Tarkennusta toivottiin myös siihen, missä järjestyksessä liikkeitä tehdään, toistetaan ja suurennetaan. Pääaktiviteettia, aukkotarinaa kuvailtiin hauskaksi ja monipuoliseksi. Tarvikelistaan pitää tarkentaa, että kynä ja paperi tulevat ohjaajan käyttöön. Aukkosanojen määrän voisi merkitä ohjeisiin, jotta tilapäishoitaja voi varmistaa että kaikille lapsille riittää sana valittavaksi. Lisäksi toivottiin vinkkejä, miten sanat saisi kerättyä ilman että tarina paljastuu. Ääriivarentoutusta pidettiin onnistuneena, vielä tarkemmin olisi voinut ohjeistaa sen, miten lapsi voi osoittaa kieltäytyvänsä kosketuksesta.

Maalauspakettia pidettiin selkeänä kokonaisuutena. Alkulämmittelyssä imitointi-sana pyydettiin vaihtamaan matkia-sanaan, joka lasten on helpompi ymmärtää. Pääaktiviteetissa toivottiin kiinnitettävän huomiota lasten erityistarpeisiin ja tilapäishoitajien määrään. Yhden asiantuntijan mielestä harjoite vaatii paljon etukäteissuunnittelua. Maalauksen teemaan toivottiin esimerkkejä, tai sen voisi liittää myös käytettyihin esineisiin. Paperi olisi hyvä teipata alus-

taan kiinni. Yksi asiantuntija esitti kysymyksen, onko luottokorttien käyttö maalaamisessa järkevää. Hän epäili, että lapsi saattaisi kotona käyttää vanhempien luottokortteja maalaamiseen. Loppurentoutukseen riittäisi ehkä vain yksi väline, vaikka niin että lapsi saa päättää kumpaa käytetään. Entä voisiko kahta lasta silittää samaan aikaan, jos lapsia on paljon.

6.1.2 Valmiiden aktiviteettipakettien havainnointi ja lasten palautteet

Ensimmäinen aktiviteettipaketin havainnointikerta oli toimintaparkissa, jossa lapset olivat olleet paikalla jo kolme tuntia ennen harjoitteiden kokeilua. Kokonaisuuden ohjasivat kaksi tilapäishoitajaa. Lisäksi paikalla oli heidän lisäksi kolmas tilapäishoitaja, työelämän ohjajamme ja kaksi vapaaehtoista aikuista. Lapsia parkissa oli paikalla havainnointihetkellä 11. Aktiivisesti harjoitteisiin osallistui kahdeksan lasta.

Lämmittelynä tilapäishoitajat ohjasivat aamutoimet-harjoitteen. Harjoite oli sovellettu päivätoimet muotoon selkeyttääkseen lapsille päivän kulkua, koska harjoite tehtiin iltapäivällä. Pääaktiviteettina ohjattiin aukkotarina ja rentoutuksena ääriivarentoutus. Kaikkien harjoitteiden tavaroiden hakuun ja järjestelyyn meni yllättävän paljon aikaa. Oli kuitenkin hyvä ratkaisu, että kaikki tavarat kerättiin samanaikaisesti yhteen. Näin saatiin kaikki harjoitteet ohjattua putkeen ilman keskeytyksiä.

Lämmittelyä tehdessään lapsilla oli iloisia hymyjä päivätoimia näyttäessään. Harjoite ei kuitenkaan toiminut varsinaisesti lämmittelynä, koska tila oli liian pieni. Siihen vaikutti, että lattialle oli laitettu säkkituolit rinkiin, mahdollisia taukoja ajatellen. Säkkituolit houkuttelivatkin välillä istumaan. Osa lapsista juoksenteli harjoitteen aikana piiloon ja muutama lapsi ei osallistunut ollenkaan. Liikkeiden suurentaminen tuntui olevan haasteellista. Työelämän ohjajamme ehdottikin, että liikkeitä voisi tehdä jollakin toisella raajalla suurentamisen sijaan. Tämä voisi olla helpompi tapa lapsia ajatellen. Harjoitteen aikana oli tärkeää, että kaikki aikuiset osallistuivat kannustamalla lapsia ja ehdottamalla heille päivän toimia, jos lapset eivät niitä itse keksineet. Myös aikuisen oman esimerkin näyttäminen korostui. Lasten oli helppo ottaa mallia aikuisten tekemisestä.

Aukkotarinaa lapset jaksoivat keskittyä, ja osa selkeästi odotti innolla omaa vuoroaan päästä osallistumaan tarinan tekemiseen. Tarinaa tehdessä käytettiin tunnetaulua, josta sai valita henkilöiden tunnetiloja, kortteja joista sai valita tapahtumapaikat ja pieniä esineitä, joista sai valita tarinassa seikkailevia henkilöitä. Näillä eri vaihtoehdoilla saatiin kaikki paikalla olleet lapset mukaan tarinan tekemiseen. Lisäksi tarinaan otettiin mukaan lausahduksia, joita lapset esittivät tarinan aikana. Tämä on hyvä lisätä ohjeisiin. Tällä tavoin saadaan tarinaa elävöitettyä lisää. Lapset saivat myös keksiä tarinalle nimen.

Rentoutusta olivat useat lapset jo odottaneet. Tähän on varmasti vaikuttanut lasten pitkä ja aktiivinen päivä toimintaparkissa. Lapset maltoivat asettua paikoilleen odottamaan, että heidän ääriiviivansa tullaan piirtämään pallolla tai pensselillä. Harjoitteessa käytettiin myös painopeittoja ja vilttejä. Nämä rauhoittivat lapsia ja auttoivat pysymään paikoillaan. Ohjeisiin on hyvä lisätä, että viltin ja painopeiton voi kietoa lapsen ympärille, ei pelkästään asetella päälle. Lisäksi on tärkeää, että kaikki paikalla olevat aikuiset osallistetaan rentoutuksen tekoon. Näin lapsille ei tule liikaa odotteluaikaa.

Kokonaisuudessaan tilapäishoitajat vaikuttivat ymmärtäneen harjoitteiden sisällöt hyvin. Lapsilta kerätyn hymynaamagallupin perusteella saimme yhdeksän iloista hymyä, eikä yhtään surunaamaa. Lopuksi lapsilta tiedusteltiin heidän suosikkiaan aktiviteettipaketista. Heille näytettiin kolme vaihtoehtoa, jotka kuvastivat kolmea ohjattua harjoitusta. Lasten suosikiksi nousi aukkotarina viidellä äänellä. Toiseksi eniten ääniä sai rentoutus neljällä äänellä. Lämmittely ei noussut kenenkään suosikiksi.

Havainnointikertoja piti suunnitelman mukaan olla kolme, mutta keskimmaisessä parkissa oli jo niin paljon muuta ohjelmaa, ettei kokonaista aktiviteettipakettia ollut mahdollista kokeilla. Tilapäishoitajat olivat kuitenkin kokeilleet muodonmuutos-rentoutusta, josta saimme lyhyen palautteen sähköpostitse. Harjoitteella ei oltu saavutettu tavoiteltua rentoutumista, eivätkä lapset olleet keskittyneet ohjaukseen. Lapset olivat kuitenkin pitäneet harjoitteesta, osa oli jäänyt kotelovaiheeseen, ja osa oli jatkanut perhosten leikkimistä vielä harjoitteen loppumisen jälkeenkin. Käytössä olleet silkkihuvit elävöittivät harjoitetta. Työelämän ohjaajamme havainnoinnin mukaan tilapäishoitajien oma heittäytyminen ja eläytyminen on ratkaisevaa harjoitteen onnistumisen kannalta. Hän toivoi, että toisimme tämän esille myös opinäytetyössämme.

Viimeisellä havainnointikerralla vain toinen meistä pääsi paikalle. Tässä parkissa paikalla oli niin kehitysvammaisia lapsia kuin heidän sisaruksiaan. Yhteensä lapsia oli kahdeksan, ikähaarukalla 5-15. Tilapäishoitajia oli kolme, ja heidän lisäksi kaksi aikuista kehitysvammaista vapaaehtoistyöntekijää. Tilapäishoitajat ohjasivat musiikki-aktiviteettipaketin kokonaisuudessaan. He vaihtoivat rooleja niin, että jokainen ohjasi yhden osuuden. Yleisesti ottaen ohjaaminen vaikutti haastavalta. Osa lapsista tarvitsi paljon ohjausta ja avustusta, eivätkä kaikki lapset halunneet osallistua ohjattuun toimintaan.

Liiku-pysähdy- alkulämmittelyssä tilaa oli liian vähän ja liike rajoittui lähinnä käsiin. Esillä olleet lelut sekä rentoutusta varten esiin tuodut viltit häiritsivät lasten keskittymistä. Harjoitteen tueksi tarkoitetut liiku- pysähdy kuvakommunikaatiokortit olivat vain yhden lapsen käytössä. Liike-variaatioista kokeiltiin vain yhtä paria, sekä yhtä lapselta tullutta liikkumistapaa. Yksi lapsista sanoi, että hänellä on tylsää.

Kehorytmittelyyn osallistui aktiivisesti muutama lapsi, muutama seurasi toimintaa vierestä. Satu meni saunaan- runo ei ollut kaikille tuttu, mutta se opittiin nopeasti. Tilapäishoitaja joutui pitämään käsissään sekä toimintaohjetta että taputuskaaviota. Tämä tuntui hankaloittavan toiminnan ohjaamista ja esimerkin näyttämistä. Kehorytmit tulivat nyt sanojen alkuun, eivät joka tavulle, ja kehorytmeistä käytettiin vain käsien taputusta. Harjoite tehtiin seisten, istuen lapset saattaisivat paremmin keskittyä tilapäishoitajaan. Laulutaulu, johon on kuvitettu runon sanat sekä kehorytmit, helpottaisi sekä tilapäishoitajan ohjaamista että lasten seuraamista.

Rentoutuksen ajaksi lapset, jotka eivät halunneet osallistua harjoitteeseen olivat toisessa huoneessa ja rentoutumiseen käytettävä tila pysyi rauhallisena. Harjoite ei edennyt ohjeistuksen mukaan, mutta tavoitteeseen päästiin ja lapset rauhoittuivat. Apukuva perhosen kehityksestä näytettiin vasta harjoituksen loppuksi, ja koko rentoutusosio oli aika nopea. Kokonaisuudessaan aktiviteettipaketti kesti noin puoli tuntia. Harjoituksiin osallistuneista lapsista neljä näytti hymynaamaa ja yksi surunaamaa. Lempiharjoitusta ei pystytty tiedustelemaan tilanteen hektisyyden vuoksi.

6.1.3 Tilapäishoitajien palautteet

Saimme tilapäishoitajilta yhteensä viisi vastausta lomakekyselyyn kahdesta toimintaparkista. Tilapäishoitajat saivat hetken tutustua ohjeisiin ennen ohjaamisen aloittamista. Harjoitteissa käytetyt tarvikkeet oli pääasiassa nostettu etukäteen esille. Tilapäishoitajat jakoivat keskenään ohjausvastuut. Lomakekyselyihin vastattiin heti ohjaamisen jälkeen. Kaikki vastanneet tilapäishoitajat olivat mukana aktiviteettikorttien ohjaamisessa. Yhdessä toimintaparkissa ohjattiin yksi rentoutusharjoite, josta saimme palautteen työelämän ohjaajaltamme sähköpostitse. Kaikki kyselyyn vastanneet tilapäishoitajat olivat toimineet aiemmin toimintaparkissa. Yhdellä vastaajalla oli ohjauskokemusta paljon, yhdellä ei ollenkaan ja kolmella jonkin verran. Vastausten perusteella esiin nousivat seuraavat teemat: korttien selkeys ja seurattavuus, sovellutukset, etukäteisvalmistelu, korteista riippumattomat tekijät sekä kehitysideat. Vastaukset ovat analysoitu teemoittelemalla. Kaikki vastaukset kirjoitettiin ensin samalle lomakkeelle. Lomakkeesta laskimme, kuinka monta kertaa alla luettelemamme teemat nousivat esiin.

Saimme positiivista palautetta korttien selkeydestä. Ohjeista löysi helposti etsimänsä, ja sovellutukset oli selkeästi erillään. Harjoitteiden laittaminen erivärisille papereille helpotti harjoitteiden erottamista toisistaan. Fontin toivottiin olevan hieman suurempaa tai selkeämpää. Toimintaohjeista toivottiin vielä selkeämpiä.

Sovelluksia pidettiin kattavina. Ne mahdollistavat harjoitteiden muokkaamisen erilaisille lapsille sopivaksi, mikäli harjoite ei perus toimintaohjeiltaan sovellu ryhmälle. Toimipisteessä olevien kuvakommunikaatiokorttien mukaan ottaminen helpottaa ohjaamista ja harjoitteen seuraamista. Palautteissa mainittiin, että sovellutusten paras mahdollinen käyttö vaatii tilapäisohjaajalta kokonaisuuden hahmottamista.

Harjoitteiden vaatimat etukäteisvalmistelut vievät jonkin verran tilapäishoitajien aikaa. Aikaa menee ohjeistukseen tutustumiseen, tilan raivaamiseen sekä tarvittavien välineiden keräämiseen. Harjoitteissa tarvittavat välineet ovat kuitenkin riittävän yksinkertaisia ja helposti saatavilla. Vastausten perusteella toimintaohjeet vaativat etukäteen perehtymistä.

Tilapäishoitajat nostivat esille myös muita korttien käyttöön liittyviä tekijöitä, jotka eivät varsinaisesti johdu ohjeistuksesta tai korteista. Näitä olivat lapsiryhmän koko ja osallistumishalukkuus, työntekijöiden määrä ja käytettävissä oleva toimintaympäristö. Vastausten perusteella työkalupakki helpottaa tilapäishoitajien työtä, kun saatavilla on valmiit toimintaohjeet. Kehitysideoiksi nostettiin selkeämpi fontti, lista koko aktiviteettipakettiin tarvittavista tarvikkeista ja laatikko johon tarvikkeet olisi valmiiksi koottu. Lisäksi ehdotettiin, että toimintaohjeiden selkeyttämiseksi apusanoja voisi korostaa tekstistä.

6.2 Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehitysideat

Työkalupakkia voi hyödyntää muussa Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry:n toiminnassa kuten leireillä ja kerhoissa. Vaikka harjoitteet on suunniteltu lapsille, ovat ne siirrettävissä muillekin ikäryhmille. Työkalupakkia voi käyttää myös muissa työympäristöissä ja eri asiakasryhmien kanssa. Aiommekin itse hyödyntää sitä tulevissa työtehtävissämme.

Jatkossa työkalupakkia voi täydentää uusilla harjoitteilla. Sovelluksia voi monipuolistaa ottamalla mukaan muita osa-alueita, esimerkiksi haasteet näössä tai kuulossa. Näin tavoitetaan vielä laajempi asiakasryhmä. Harjoitteet voi ohjeistaa kokonaisuudessaan kuvakommunikaatiokorteilla, jolloin myös lapset voisivat seurata harjoitteen kulkua. Aktiviteettipaketteihin tarvittavat välineet voi koota valmiiksi yhteen laatikkoon, jolloin ohjaamisen aloittaminen nopeutuu.

6.3 Oman oppimisen arviointi

Tässä opinnäytetyössä pääsimme hyödyntämään käytännössä koulussa oppiamme tietoja ja taitoja. Olemme molemmat käyneet syventävinä opintoina luovien toimintojen opintokokonaisuudet. Toinen meistä suoritti osallistavan musiikin kurssin ja toinen soveltavan liikunnan ja

tanssin. Molemmilla oli yhteisenä osallistava draama. Olemme molemmat suorittaneet opiskelijavaihdon Belgiassa ja hyödyntäneet opinnäytetyössämme myös näistä opinnoista kartutettuja luovia menetelmiä.

Osaamisemme luovista toiminnosta lisääntyi kun pääsimme itse suunnittelemaan kokonaisuuksia. Opinnoissa on enemmän keskitytty harjoitteiden kokemiseen, ja suunnittelu on jäänyt muutamaankokeiluun. Oma kokemus harjoitteista on tärkeää suunnittelun onnistumiselle, mutta oli mielenkiintoista päästä suunnittelijan rooliin. Meidän tuli hahmottaa aktiviteetteja suunnitellessa kokonaisuus laajemmin. Mielessä piti pitää niin lasten kuin tilapäishoitajien näkökulma, harjoitteiden linkittyminen toisiinsa, tarvittavat välineet ja sovellusmahdollisuudet. Jouduimme tasapainoilemaan työelämän toiveiden, omien tavoitteiden ja koulun vaatimusten välillä päätyen kaikkia tyydyttävään kokonaisuuteen. Oma aktiivinen työ-otteemme mahdollisti tämän. Huomioimme kaikkien mielipiteet ja muokkasimme toimintaa niiden perusteella omaa harkintakykyä käyttäen.

Meillä molemmilla oli aikaisempaa kokemusta kehitysvammatyöstä, josta oli apua opinnäytetyötä tehdessä. Tietomme asiakasryhmästä lisääntyi havainnointien, kirjallisuuden ja työelämän kumppanin käytyjen keskustelujen myötä. Erityisesti olemme pohtineet kaikkien osallistumisen mahdollistamista ja oppineet, että vaadittavien muutosten ei välttämättä tarvitse olla suuria. Käsityksemme osallistumisesta on muuttunut. Aktiivinen osallistuminen toimintaan ei ole ainoa tapa, vaan katsominen on myös osallistumista.

Opinnäytetyömme on opettanut paljon myös itsestämme. Koemme pari- ja ryhmätyöskentelyn olevan meille antoisaa ja tehokas työskentelytapa. Parin kanssa tehtäessä omiin ideoihin saa uutta näkökulmaa ja se haastaa perustelemaan omia näkemyksiä. Ajatusten jakamisella pääsee parempaan lopputukseen kuin yksin tekemällä. Sosiaalialalla ja työelämässä ylipäänsä ollaan siirtymässä tiimityöskentelyyn, joten näitä taitoja on ollut tärkeää harjoitella. Opinnäytetyömme on tarjonnut tähän tilaisuuden.

Parityötä tehdessä tulee osata jakaa vastuuta ja pystyä luottamaan toisen panokseen. Kun on vastuussa työskentelystä myös toiselle ihmiselle se luo positiivisen paineen viedä työtä eteenpäin. Opinnäytetyö on suuritöinen prosessi, joka vaatii suunnittelua ja aikataulutusta onnistuakseen. Aikataulutuksessa on tärkeää huomioida taukojen merkitys. Omassa työskentelyssä pidimme huolen, että tauoilla ja työskentelyn päätyttyä emme puhuneet opinnäytetyöstä.

Meillä ei ole juurikaan kokemusta tutkimusmenetelmien käytöstä. Erityisesti havainnoiminen oli haastavaa. Jouduimme muistuttamaan itsellemme pitämäämme havainnoijan roolin ja olemaan puuttumatta toimintaparkkien kulkuun. Tämä teema nousi vahvasti esille keskinäisissä

keskusteluissamme. Havainnointikeroilla vahvistui käsityksemme siitä, kuinka tärkeä osa ohjaamista innostaminen on.

7 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyömme keskittyi tuotoksen tekemiseen, eikä sen suunnitteluun tai toteutukseen liittynyt arkaluonteisia asioita. Kaikki havainnoinnit, kommentit ja palautteet kirjattiin anonyymeina. Päädyimme koostamaan havainnointikerrat yhteen ja kirjoittamaan auki yleisesti ilmenneet havainnot. Tällä tavoin tilapäishoitajat ja lapset pysyvät anonyymeinä. Kerätty aineisto hävitettiin asianmukaisesti. Tällainen menettelytapa on Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012-2014) laatimien eettisten periaatteiden mukainen. Tutkittavien henkilöiden yksilötietoja ei tule tallentaa, mikäli se ei ole välttämätöntä.

Toiminta oli aina vapaaehtoista. Pyrkimys oli, että kaikki lapset osallistuisivat jollain tavalla toimintaan, mutta ketään ei siihen pakotettu. Myös tilapäishoitajat saivat kieltäytyä harjoitteiden ohjaamisesta. Havainnoidessamme harjoitteiden toimivuutta emme arvioineet tilapäishoitajien työskentelytapaa tai ohjaustaitoja, vaan pelkästään työkalupakin onnistuneisuutta. Havainnointikerroilla huolehdimme, että tilapäishoitajat tiesivät keitä olemme ja mitä teemme.

Kuten Grönfors (2010) kirjoittaa, havainnoitavien tulisi tietää miksi havainnoijat ovat paikalla. Hänen mukaansa havainnoija läsnäolo saattaa vaikuttaa tutkittavien käytökseen ja tämä tulee tiedostaa. Tarkoituksenamme oli, että myös toimintaparkkeihin osallistuneet lapset olisivat tietoisia läsnäolomme syystä. He tiesivätkin tulostamme, mutteivät välttämättä tienneet miksi. Lapset ottivat meihin kontaktia harjoitusten aikana, ja ihmettelivät läsnäoloamme. Emme aina olleet paikalla koko toiminta-aikaa, vaan tulimme ja lähdimme lasten näkökulmasta kesken toimintaparkin. Tämä saattoi olla hämmentävää ja vaikuttaa lasten käytökseen.

Kysyessämme lasten mielipidettä harjoitusten mielekkyydestä ja parhaasta harjoitteesta emme voineet olla varmoja ymmärsivätkö lapset kysymykset oikein. Tilanteet, joissa lasten mielipidettä kyseltiin olivat usein rauhattomia, sillä tilassa oli paljon ihmisiä ja ääntä korkealla. Aktiviteettipakettien kokeilu oli vain osa toimintaparkkia, eikä lapsille välttämättä ollut selvää mistä tekemisistä heidän mielipidettään kysyttiin. Esimerkiksi saimme piparinpaiston yhdeksi vastaukseksi lempiharjoitteesta, mikä ei ollut osa tekemäämme aktiviteettipakettia.

Lapsilta saatuja vastauksia tulee tarkastella kriittisesti, sillä he pyrkivät vastaamaan sen, mitä olettavat kysyjän haluavan kuulla. Jos lapsia on paikalla useampi he saattavat matkia toistensa vastauksia ja jättää oman mielipiteensä ilmaisematta. Kun kysyimme suunnitteluvaiheessa toimintaparkkien havainnoinneissa lasten lempitekemisiä he saattoivat vastata paikka-

tai hetkisdonnaisesti. Jos lapsi on tottunut tiettyssä tilassa tiettyyn tekemiseen hän saattaa vastata sen mukaisesti. Esimerkiksi jos lapsi aina toimintaparkissa piirtää, hän vastaa sen lempitekemisekseen. Myös tekeminen jota lapsi kysymishetkellä tekee vaikuttaa vastaukseen. Tiedustellessamme lempiaktiiviteettia lapsilta käytimme harjoitteita havainnollistamaan kahta kuvaa ja yhtä esinettä. Lapset saattoivat valita esineen edustaman harjoitteen todennäköisemmin, sillä esine on mielenkiintoisempi kuin kuva. Harjoitteiden hymynaamapalautteena saimme lapsilta yhdeksän hymyä. Lapset eivät kuitenkaan aina hymynaamoja valitessaan välttämättä tienneet, mihin he vastaavat. Palautetilanne tuli heti harjoitteiden jälkeen ja lapset saattoivat vastata heitä miellyttävän hymyilevän kuvan. Toisaalta heti harjoitteiden jälkeen kysyessä vastaukseksi lapsilta on mahdollista saada rehellinen vastaus, joka on ilmennyt hymynaamakuvana.

Tilapäishoitajilta pyysimme palautetta kyselylomakkeella. Huomioimme sitä tehdessä Vallin (2010) huomiot, että kysymykset vastaavat tavoitteita, jokainen kohta vastaa yhteen kysymykseen ja lomake on selkeä. Tilapäishoitajat vastasivat toimintaparkkien aikana heti aktiiviteettipaketin ohjattuaan, lasten ollessa vielä paikalla. Olimme itse paikalla, mikä oli hyvä sillä tilapäishoitajat saattoivat kysyä meiltä tarkentavia kysymyksiä. Toisaalta läsnäolomme saattoi vaikuttaa heidän vastauksiinsa. Osa tilapäishoitajista oli meille tuttuja toiminnan ulkopuolelta, joka on voinut vaikuttaa joko vastausten kaunisteluna tai erityisen rehellisenä ja kriittisenä palautteena.

Rauhallista tilaa vastata ei ollut mahdollista järjestää, sillä tilapäishoitajien määrä oli resursoitu lasten lukumäärän ja tarpeiden mukaan. Kun yksi tilapäishoitaja oli vastaamassa lomakkeeseen, joutuivat muut työskentelemään vajaamiehityksellä. Jälkimmäisellä havainnointikerralla tilanne oli hektinen, ja toinen meistä auttoi muita tilapäishoitajia yhden vastatessa kyselyyn. Näin ollen vastaukset on kirjoitettu nopeasti. Tämän vuoksi saimme tilapäishoitajien aidosti päällimmäiset mielipiteet aktiiviteettikorteista, mutta syvempään pohtimiseen heillä ei ollut aikaa.

Pyytäessämme asiantuntijaryhmältä palautetta lähetimme heille aktiiviteettipaketeista alustavat versiot. Siinä kaikki harjoitteet olivat samassa tiedostossa, eikä sovellutuksia oltu vielä kirjoitettu. Tiedosto ei ollut selkeä, mikä aiheutti kysymyksiä ja kommentteja ulkoasusta. Asiantuntijaryhmän jäsenet olivat meille entuudestaan tuttuja ja valitsimme heidät, koska he ovat päteviä vastaamaan kysymyksiimme ja tiesimme heidän vastaavan rehellisesti. Kysely asiantuntijaryhmälle lähetettiin sähköpostitse, joten emme voi tietää minkälaisissa olosuhteissa he kyselyyn vastasivat.

Pyrimme tekemään havainnoinneista luotettavia asettumalla toimintaparkeissa paikkoihin joista näkee koko tilan ja pohtimalla etukäteen mitä havainnoimme. Harjoitteita tehtiin erilaisissa muodostelmissa, joten kaikkien lasten näkeminen ei ollut mahdollista koko ajan. Alunperin meidän molempien oli tarkoitus olla paikalla kaikilla havainnointikerroilla, jotta saamme mahdollisimman laajan ja luotettavan havainnointimateriaalin. Valitettavasti tämä ei toteutunut ja kahdella havainnointikerralla vain toinen meistä pääsi paikalle. Tällöin havainnoinnit ovat suppeampia ja yksipuolisempia. Toisella työkalupakkia arvioivalla havainnointikerralla lasten lempiharjoitetta ei pystytty tiedustelemaan tämän vuoksi.

Jokaisella eri tiedonkeruumenetelmällä saadut tulokset ovat yksinään suppeita. Tämän vuoksi halusimme yhdistää eri menetelmiä saadaksemme laajemman aineiston. Hyödynsimme opinnäytetyössämme eri ihmisten näkökulmia, saadaksemme onnistuneen kokonaisuuden, jossa kaikkien ääntä on kuultu.

Käyttämämme kyselylomakeet oli huolellisesti suunniteltu. Kysymykset oli kohdennettu työmme tavoitteiden mukaisiksi. Jokaisessa kysymyksessä kysyttiin yhtä asiaa perusteluineen. Näin saimme sekä positiiviset huomiot että kehitysideoita.

Pyysimme aktiivisesti palautetta työelämän ohjaajaltamme. Häneltä saimme paljon hyödyllisiä kommentteja ja parannusehdotuksia jotka varmistivat, että työmme vastaa työelämän tarpeisiin. Hyödynsimme hänen työkokemustansa ja ammattitaitoansa läpi koko opinnäytetyöprosessin.

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Opinnäytetyömme tavoitteena oli monipuolistaa tilapäishoitajien työtä luomalla luovan toiminnan työkalupakki. Tuotoksesta tuli palautteiden perusteella toimiva. Tilapäishoitajat olivat siihen tyytyväisiä ja suurin osa aikoo käyttää sitä tulevaisuudessa toimintaparkeissa. Eräässä palautteessa työkalupakista sanottiin olevan ”Tosi hyvä ja tarpeellinen lisä työhön”. Harjoitteet olivat tilapäishoitajista mukavia. Työkalupakki on helposti käytettävissä ja sitä voi nopeasti hyödyntää toimintaideoiden loppuessa. Koska suunnittelu-aikaa toimintaparkkeja varten ei ole varattu, nämä valmiiksi suunnitellut aktiviteettipaketit monipuolistavat tilapäishoitajien työtä. Onnistuimme työkalupakin avulla tuomaan toimintaparkkeihin luovia toimintoja muiden toimintojen rinnalle.

Toisena tavoitteenamme oli, että harjoitteet olisi ohjattavissa ilman etukäteissuunnittelua. Vaikka harjoitteet olisi mahdollisimman hyvin suunniteltu, liittyy ohjaustilanteeseen aina etukäteisvalmistelua. Saimme palautetta, että tilan järjestämiseen ja tarvittavien tavaroiden keräämiseen kuluu aikaa. Tämän olisi voinut välttää suunnittelemalla vain harjoitteita joissa välineitä ei tarvita. Päädyimme kuitenkin ottamaan työkalupakkiin myös tarvikkeita vaativia

harjoitteita, sillä koimme niiden monipuolistavan sisältöä. Välineet parantavat mahdollisuuksia osallistaa lapsia, ja suurin osa harjoitteista on mahdollista toteuttaa myös ilman välineitä. Osa tarvikkeista liittyy ainoastaan harjoitteiden soveltamiseen.

Toimintaympäristöissä on jo valmiina harjoitteisiin käytettäviä tarvikkeita, joten ne tarvitsee vain etsiä ja nostaa esille. Harjoitteissa käytetyt välineet ovat helposti saatavilla ja hankittavissa. Toinen esiin nousut kommentti liittyi tarvikkeiden listaamiseen. Siinä toivottiin, että koko aktiviteettipaketissa tarvittavat välineet olisivat yhdellä listalla. Meille jäi epäselväksi olisiko tämä korvannut harjoitekohtaiset tarvikelistat vai ollut näiden rinnalla. Periaatteessa tarvikelista koko aktiviteettipakettia varten ei ole huono idea, jos tarkoituksena on ohjata paketti kokonaisuutena. Nykyiselläänkin tarvikelistat ovat kuitenkin selkeät ja helposti löydettävissä, ja palvelevat paremmin tilannetta jossa harjoitteet kootaan eri aktiviteettipaketeista.

Koska toimintaparkeissa käyvät lapset ovat toimintakyvyltään erilaisia ja toiminta ja resurssit suunnitellaan aina kertakohtaisesti, jää sovellutusten lopullinen suunnittelu tilapäishoitajille. Sovellukset toimivat tilapäishoitajille apulistana, jonka perusteella voi muokata toimintaa ja joista erään palautteen perusteella voi kehittää jatkoideoita toiminnan soveltamiseen. Soveltamisen tarve hahmottuu lopulta vasta harjoitetta ohjatessa ja tilapäishoitajan tulisi vastata näihin tarpeisiin mahdollisuuksien mukaan.

Tilapäishoitajien palautteista kävi ilmi että harjoitukset hahmottuivat kokonaisuutena yhden lukukerran jälkeen, mutta yksityiskohdat unohtuivat erityisesti pitkissä ohjeissa. Tarkoituksenne olikin, että kortteihin voisi palata myös ohjauksen aikana. Tämä ei ehkä tullut tarpeeksi selvästi esille kyselyssämme. Tilapäishoitajat saattoivat käsittää että harjoitukset tulisi sisäistää yhdellä lukemalla ja sitten ohjata kokonaan ilman korttia. Tämä johtui huonosta kysymyksen asettelusta. Siitä huolimatta tilapäishoitajat vastasivat voivansa ohjata harjoitteen kortin luettuaan. Palautteen perusteella korostimme avainsanoja ja vaihdoimme fontin selkeämmäksi.

Kolmantena tavoitteena opinnäytetyössämme oli, että aktiviteetit ovat lapsille mielekkäitä. Tämän tavoitteen toteutumisen arviointi oli haastavaa. Emme tienneet lapsilta palautetta kysyessä olivatko he ymmärtäneet kysymykset oikein. Havainnoinnista saimme toisen tavan tutkia tavoitteen toteutumista. Olemme suhtautuneet omiin havainnoiteihimme kriittisesti, sillä käytimme molemmat tätä tutkimusmenetelmää ensimmäisen kerran ja saatoimme kiinnittää huomiota epäolennaisiin asioihin. Kuten Aarnos (2010) kirjoittaa, havainnoinnit ovat aina henkilökohtaisia näkemyksiä tilanteesta, ja kaksi havainnoijaa voi tulkita saman tilanteen eri tavalla. Kehonkieltä ja eleitä olisi helpompi tulkita jos olisi pidempään paikalla ja lapset olisivat tuttuja. Tämä pätee oman kokemuksemme mukaan erityisesti silloin, kun pääasiallinen kommunikointitapa on jokin muu kuin puhe.

Helppointa oli havainnoida lasten osallistumista sekä sitä mihin he kohdistivat huomionsa. Kaikki lapset eivät aina osallistuneet harjoitteisiin, mutta tämä ei ollutkaan päämääränämme. Toimintaparkit ovat lasten vapaa-aikaa, ja he saattoivat löytää mielekkäämpää tekemistä esimerkiksi ystävien kanssa leikkimisestä. Siitä että lapsi ei osallistu ei siis voi vetää johtopäätöstä ettei harjoite olisi mielekäs.

Neljäs tavoitteemme oli, että harjoitteet ovat sovellettavissa ryhmälle. Aluksi sovellutusten suunnittelu oli haastavaa, sillä emme tienneet mistä suunnasta lähestyisimme niin laajaa käsitettä. Lapsilla on laaja kirjo erilaisia tarpeita, joihin kaikkiin vastaaminen tuntui mahdottomalta. Saimme apua työelämän ohjaajaltamme, joka rajasi sovellusten osa-alueet kommunikointiin, motoriikkaan ja keskittymiseen. Tämän jälkeen kokonaisuus hahmottui paremmin.

Olemme tyytyväisiä kokoamiimme sovellutuksiin, ja myös tilapäishoitajat pitivät niitä riittävinä. Havainnoinneissa käytetyt sovellutukset toimivat hyvin ja kaikki lapset pystyivät halutessaan osallistumaan. Saimme suurimman onnistumisen kokemuksen aukkotarinan ohjausta havainnoidessa. Paikalla oli paljon toimiltakyvyltään eri tasoisia lapsia, jotka kaikki osallistuvat jollain tapaa tarinan keksimiseen. Kuvat kommunikoinnissa (2014)- oppaan mukaan kommunikaatiota voi tukea ja korvata kuvilla, esineillä ja viittomilla. Aukkotarinessa näitä sovellutuksia käytettiin laajasti. Oli ihana nähdä, kun lapset odottivat innolla omaa vuoroaan ja iloiset hymyt heidän kasvoillaan kun pääsivät vaikuttamaan tarinaan.

Emme ole kumpikaan kovinkaan taitavia tietokoneiden käyttäjiä, joten ohjauskorttien ja tarvittavien taulukoiden tekeminen oli hetkittäin hankalaa. Niiden ulkoasun tuli olla mahdollisimman selvä, ja tekstien asetteluun kului paljon aikaa. Onnistuimme kuitenkin saavuttamaan halutun lopputuloksen, ja tilapäishoitajat pitivät kortteja selkeinä.

Tekemämme työkalupakin ei ole tarkoitus olla valmis paketti, vaan enemmänkin täydennettävissä oleva runko, johon harjoitteita ja sovellutuksia voi jatkossa koota. Olemme vastanneet työelämän tarpeisiin ja uskomme että työstämme tulee olemaan hyötyä tilapäishoitajille. Emme voi varmaksi tietää tuleeko työkalupakki käyttöön, mutta ainakin saamamme palautteen perusteella niin voi olettaa.

Lähteet

Painetut lähteet

Aarnos, E. 2010. Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Kirjassa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 172-188.

Airaksinen, R., Ala-Vannesluoma, T., Karkkulainen, M., Kastu, R. & Pirhonen, P. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Helsinki: Edita.

Grönfors, M. 2010. Havaintojen teko aineiston keräyksen menetelmänä. Kirjassa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 154-170.

Kaski, M. (toim.), Manninen, A. & Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. 5. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Kuvat kommunikaatiossa. 2014. Tikoteekki. Vantaa: Kirjapaino Keili.

Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Helsinki: WSOY.

Rintala, P. 2008. Liikunnan suunnittelu ja toteutus lapsille Julkaisussa M, Teiska (toim.) Liikuntaa liikkujille - soveltaen sopivaksi. Forssa: Forssan kirjapaino.

Salminen, J. 2008. Liikunnan suunnittelu ja toteutus lapsille Julkaisussa M, Teiska (toim.) Liikuntaa liikkujille - soveltaen sopivaksi. Forssa: Forssan kirjapaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-4.- painos. Helsinki: Tammi.

Valli, R. 2010. Kyselylomaketutkimus. Kirjassa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 103-127.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Helsinki: Tammi. Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. 2013. Tampere: Tammerprint.

Sähköiset lähteet

HUS Toiminnanohjaus. Viitattu 20.12.2016. http://www.hus.fi/sairaanhoito/sairaanhoitopalvelut/foniatria/lapsen_neuropsykologinen_arvio/toiminnanohjaus/Sivut/default.aspx

Lehikoinen, K & Rautiainen, P. 2016. Kulttuuristen oikeuksien toteuttaminen osaksi sote-palveluja. Viitattu 21.12.2016. <https://www.dropbox.com/s/dhlf45iqao6dgjc/ArtsEqualin%20suositus%20sotesektorille.pdf?dl=0>

Miten tukea oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä fyysisen oppimisympäristön avulla? Osuus esitteestä Fyysisen oppimisympäristön järjestäminen oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tukena. Tehostetun ja erityisen tuen kehittäminen - hanke Salon kaupungin esi- ja perusopetus. Viitattu 20.12.2016. <http://www.salo.fi/attachements/2012-09-03T11-08-3049.pdf>

Routio, P. 2007. Otantatutkimus. Viitattu 21.12.2016. <http://www.uiah.fi/projects/metodi/052.htm>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2015:17. TAITEESTA JA KULTTUURISTA HYVINVOINTIA Toimintaohjelman 2010-2014 loppuraportti. Helsinki. Viitattu 21.12.2016. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70355/URN_ISBN_978-952-00-3578-5.pdf?sequence=1

Tietoa hankkeesta. ARTSEQUAL-hanke. Viitattu 21.12.2016. <http://www.artsequal.fi/tietoa-hankkeesta>

Tikoteekki. Viittomat kommunikoinnissa. Viitattu 18.12.2016. http://papunet.net/sites/papunet.net/files/materiaalia/Julkaisut/viittomat_kommunikoinnissa_netti.pdf

Toimintasuunnitelma ja talousarvio 2016. Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry. Viitattu 24.11.2016. http://www.kvtuki57.fi/images/vanhatkuvat/yhdistys/tosu_2016.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012-2014. Viitattu 14.1.2017. <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/eettiset-periaatteet>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 19.12.2016. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf>

Liitteet

Liite 1: Kysely asiantuntijaryhmälle	37
Liite 2: Kysely tilapäishoitajille	38
Liite 3: Työkalupakki	41

Liite 1: Kysely asiantuntijaryhmälle

Hei,

Olemme Aura Salonpää ja Sonja Sinkkonen, Laurean Sosionomi (AMK) opiskelijoita. Teemme opinnäytetyönämme aktiviteettipaketteja sisältävän työkalupakin Helsingin Kehitysvammatuki 57 ry:lle. Tällä kyselyllä haluamme kerätä palautetta aktiviteettikorttien selkeydestä. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, ja vastaajat ovat raportissamme anonyymeja. Vastausaineisto säilytetään salassa ja tuhoetaan analysoinnin jälkeen. Kirjoita vastauksesi tälle lomakkeelle ja lähetä sähköpostilla 28.11.2016 mennessä.

1. Onko sinulla aiempaa kokemusta ohjaamisesta?
  - Ei kokemusta
  - Jonkin verran
  - Paljon
2. Anna palautetta aktiviteettipaketeista. Kirjaa ylös sekä positiiviset huomiot että kehitysideoita.

Musapaketti:

Alkulämmittely, liike-pysähdys:

Pää-aktiviteetti, kehorytmit:

Loppurentoutus, muodonmuutos:

Liikepaketti:

Alkulämmittely, aamutoimet:

Pää-aktiviteetti, aukkotarina:

Loppurentoutus, ääriiviiva-rentoutus:

Maalauspaketti:

Alkulämmittely, Liikettä esineiden inspiroimana

Pää-aktiviteetti, maalaus:

Loppurentoutus, autolla ajelu:

3. Voimmeko olla teihin yhteydessä, mikäli haluamme esittää tarkentavia kysymyksiä?
Kyllä _____ Ei _____

Kiitos palautteestanne!

Liite 2: Kysely tilapäishoitajille

Hei,

Teemme opinnäytetyönämme aktiviteettikortteja sisältävän työkalupakin Helsingin Kehitysvammatuki 57ry:n perhetyön toimintaparkkien tilapäishoitajien työkaluksi. Tällä kyselyllä selvitämme tilapäishoitajien mielipiteitä aktiviteettikorttien selkeydestä, sisällöstä ja käyttömahdollisuuksista. Kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista ja vastaukset käsitellään nimettöminä. Vastausten perusteella kehitämme aktiviteettikortteja vastaamaan paremmin tilapäishoitajien tarpeisiin.

1. Onko sinulla aiempaa kokemusta ohjaamisesta?

- Ei kokemusta
- Jonkin verran
- Paljon

2. Oletko ollut toimintaparkissa aiemmin tilapäishoitajana?

- Kyllä
- Ei

3. Oliko aktiviteettikorttien seuraaminen helppoa? Perustele vastauksesi lyhyesti.

- Kyllä
- Ei

---

4. Onko aktiviteettikorttien ulkoasu selkeä? Perustele vastauksesi lyhyesti.

- Kyllä
- Ei

---

5. Pystyitkö/ pystyisitkö ohjaamaan aktiviteetin kortin luettuasi? Perustele vastauksesi lyhyesti.

- Kyllä
- Ei

---

6. Käyttäisitkö aktiviteettikortteja työskennellessäsi tilapäishoitajana? Perustele vastauksesi lyhyesti.

- Kyllä
- Valikoiden
- Ei

---

7. Helpottavatko valmiit aktiviteettikortit työn tekemistä? Perustele vastauksesi lyhyesti.

- Kyllä
- Ei

---

8. Olivatko aktiviteettikorttien sovellusmahdollisuudet riittäviä? Perustele vastauksesi lyhyesti.

- Kyllä
- Ei

---

9. Pystyikö aktiviteetin toteuttamaan kohtuullisilla esivalmisteluilla? Perustele vastauksesi lyhyesti.

- Kyllä
- Ei

---

10. Avoin palaute työkalupakista. Jatka tarvittaessa kääntöpuolelle.

Kiitos vastauksestanne!

Aura Salonpää & Sonja Sinkkonen, Laurea Ammattikorkeakoulu Sosionomi (AMK).

Liite 3: Työkalupakki

Hei sinä!

Pitelet käsissäsi toiminnallista työkalupakkaa, joka sisältää kolme aktiviteettipakettia. Ne ovat jaoteltu musiikki-, maalaus- ja liikekonaisuuksiksi, mutta voit vapaasti yhdistellä harjoitteita toisiinsa. Kaikkiin paketteihin kuuluu lämmittely (vihreä), pää-aktiviteetti (oranssi) ja rentoutus (sininen). Jokainen harjoite on omalla kortillaan ja niistä löydät tarvikelistan, toimintaohjeet sekä vinkkejä toiminnan soveltamiseen.

Työkalupakin sisältö:

Musiikki:

- Lämmittely: Liiku-pysähdy
- Pää-aktiviteetti: Kehorytmittely
- Kehorytmi taulukot
- Rentoutus: Muodonmuutos
- Teemakuva muodonmuutoksesta

Maalaus:

- Lämmittely: Liikettä esineiden inspiroimana
- Pää-aktiviteetti: Esineillä maalaus
- Rentoutus: Autolla ajelu

Liike:

- Lämmittely: Aamutoimet
- Pää-aktiviteetti: Aukkotarina
- Aukkotarinan pohja
- Rentoutus: Ääriviivarentoutus

Huomioi ohjatessa:

- Esittele itsesi ja pyydä ryhmää esittäytymään.
- Innostu ja innosta. Oma heittäytymisesi on avainasemassa.
- Osallistu harjoitteisiin ja osallista muut ohjaajat mukaan.
- Järjestä leponurkkaus, jossa voi osallistua katselemalla.
- Hyväksy ryhmän ideat harjoitteisiin.
- Kaikki osallistujat tekevät harjoitteet omalla tavallaan. Ei ole yhtä oikeaa tapaa tehdä.
- Huomioi ryhmän jäsenten tuen tarve.
- Kiinnitä huomiota ryhmän kokoon, jaa ryhmä tarvittaessa.
- Rajaa tila selkeästi harjoitteita varten.
- Poista näkyviltä ylimääräiset esineet.
- Hyödynnä valmiita soittolistoja Spotifystä ja Youtubesta musiikkia valitessasi.
- Kiitä ryhmää osallistumisesta harjoitteiden jälkeen.
- Hyväksy jos kaikki ei mene niin kuin kortissa lukee, prosessi on tärkeämpi kuin lopputulos.

Iloisia toimintatuokioita!

Aura & Sonja

Alkulämmittely, Liiku-pysähdy:

Tässä harjoituksessa liikutaan musiikin mukaan erilaisilla tyyleillä.

Tarvitset:

- Musiikkisoitin
- Kuvakommunikaatio toiminnan tueksi

Toimintaohjeet:

1. **Pyydä** lapset **liikkumaan** tilassa aina sinne missä ei ole muita. Näin vältetään kolarit ja ympyrässä kulkeminen.
2. **Pyydä** lapsia **liikkumaan** aluksi **kävelleen**.
3. **Ohjeista** lapsia **liikkumaan, kun musiikki soi. Kun musiikki lakkaa, pysähdytään** siihen asentoon missä sillä hetkellä on.
4. **Laita musiikki** soimaan.
5. **Varioi** musiikin **kestoa ja liikkumistapaa**.
6. **Sulje** musiikki ja **päätä** harjoite.

Muuta huomioitavaa:

- Valitse musiikiksi instrumentaali-kappaleita, jotta huomio keskittyy liikkumiseen.
- Ohjeista erilaisia liikkumistapoja esimerkiksi hitaasti - nopeasti, mahdollisimman isosti - mahdollisimman pienesti, kurotellen korkeuksiin - mahdollisimman matalalla, elefantti-hiiri, robotti - balettitantsija.
- Kysy lapsilta lisää liikkumisideoita.

Sovellutukset:

Keskittyminen:

- Järjestä taukopaikka, jossa voi osallistua katsomalla.

Motoriikka:

- Liikkeitä ei tarvitse toistaa samalla tavalla. Jokainen tekee omalla tyylillään.
- Avusta liikkumista.
- Liikkeet voi tehdä istuen.

Kommunikaatio:

- Liikkumistyylejä voi ehdottaa kuvin ja viittomin.
- Ohjaa liikkumista ja pysähtymistä kuvilla (esimerkiksi kävely ja seis.)

Pää-aktiiviteetti, Kehorytmittely:

Kehorytmittelyä Satu meni saunaan- runon kanssa.

Tarvikkeet:

- Kehorytmikortti (löytyy kansista)
- Kuvakommunikaatio toiminnan tueksi

Toimintaohjeet:

1. **Pyydä** ryhmää **istumaan** niin, että he näkevät sinut.
2. **Lue** runo **ääneen** ryhmälle.
3. **Lue** runo **lause kerrallaan** ja pyydä ryhmää **toistamaan** lauseet perässä.
4. **Lue** runo rauhallisesti **tavuttaen** lause kerrallaan ja pyydä **toistamaan** lauseet perässä.
5. **Lue** runo rauhallisesti **samalla taputtaen** jokaisella tavulla lause kerrallaan ja pyydä ryhmää **toistamaan** perässä. Näin saadaan runolle rytmi.
6. **Toistakaa** runo taputuksilla muutaman kerran, niin että se tulee tutuksi.

Muuta huomioitavaa:

- Satu meni saunaan- tekstin voi myös laulaa.
- Korvaa osa taputuksista muilla kehorytmeillä (esimerkiksi tömistys, polviin taputus, napsutus). Voit halutessasi käyttää kehorytmikortin esimerkkejä.
- Keksikää ryhmän kanssa lisää tapoja tuottaa rytmejä keholla.
- Pidä vaikeustaso ryhmälle sopivana.
- Harjoituksen voi tehdä muilla runoilla tai lauluilla.

Sovellutukset:

Keskittyminen:

- Tasapainotyyny helpottamaan aloillaan istumista.

Motoriikka:

- Avusta kehorytmejä.
- Taputa rytmit lapsen kehoon.

Kommunikaatio:

- Kuvita Satu meni saunaan- runo laulutauluun kuvakommunikaatiokorteilla.

= Taputa kädet yhteen

= Taputa kädet polviin

= Tömistä jalalla/jaloilla maata

SA-	TU	ME-	NI	SAU-	NAAN,	
LAIT-	TOI	LAU-	KUN	NAU-	LAAN.	
SA-	TU	TU-	LI	SAU-	NAS-	TA,
OT-	TI	LAU-	KUN	NAU-	LAS-	TA.

SA-	TU	ME-	NI	SAU-	NAAN,	
LAIT-	TOI	LAU-	KUN	NAU-	LAAN.	
SA-	TU	TU-	LI	SAU-	NAS-	TA,
OT-	TI	LAU-	KUN	NAU-	LAS-	TA.

SA-	TU	ME-	NI	SAU-	NAAN,	
LAIT-	TOI	LAU-	KUN	NAU-	LAAN.	
SA-	TU	TU-	LI	SAU-	NAS-	TA,
OT-	TI	LAU-	KUN	NAU-	LAS-	TA.

Rentoutus, Muodonmuutos:

Tässä harjoitteessa muutetaan mielikuvituksen avulla toukasta perhoseksi ja rauhoitutaan.

Tarvikkeet:

- Kuvakommunikaatio toiminnan tueksi
- Teemakuva muodonmuutoksesta (löytyy kansista)

Toimintaohjeet:

1. **Pyydä** lapsia **kuvittelemaan** olevansa **perhosentoukkia**.
2. **Kehota** lapsia **liikkumaan** omalla toukka-tyylillään.
3. Pyydä lapsia etsimään itsellensä **oma** rauhallinen **paikka**. Täällä toukat **muuttuvat** omanlaisiksi **koteloiksi**.
4. **Pyydä** lapsia halutessaan laittamaan **silmät kiinni** ja **kuvittelemaan** kuinka kotelossa alkaa **kasvamaan** pikkuhiljaa **perhonen**.
5. **Pyydä** perhosia rauhassa **kuoriutumaan** kotelostaan.
6. Perhoset voivat hetken aikaa levitellä siipiään ja lähteä **pienelle lentomatkalle**.
7. **Anna** harjoituksen lopuksi jokaiselle lapselle mahdollisuus **kertoa/kuvaila** minkälaiseksi perhoseksi muuttui ja kiitä lapsia.

Muuta huomioitavaa:

- Toimi itse esimerkkinä harjoituksen ajan.
- Koteloitumisen avuksi lapsen voi kääriä vilttiin.
- Kotelostaan kuoriutuville perhosille voi antaa silkkihuivit auttamaan siipien kuvittelua.

Sovellutukset:

Keskittyminen:

- Keskeytä perhosten lentomatka, ennen kuin ryhmäläisten keskittyminen herpaantuu.
- Kotelon päälle voi laittaa painopeiton rauhoittumista helpottamaan.
- Peittele/kapaloi viltillä koteloituvat toukat.

Motoriikka:

- Auta lapsia tarvittaessa koteloitumaan esimerkiksi kapaloimalla lapsi vilttiin.
- Anna silkkihuivi suoraan lapsen käteen, tai solmi se ranteseen/jalkaan/pyörätuoliin.
- Perhosen lentoa voi avustaa esimerkiksi ottamalla lapsi syliin tai muuten liikuttamalla häntä.

Kommunikaatio:

- Näytä kuvasta muodonmuutoksen vaiheet.

Lämmittely, Liikettä esineiden inspiroimana:

Harjoitteessa puretaan energiaa erilaisia esineitä matkien.

Tarvitset:

- Musiikkisoitin
- 3-4 erilaista esinettä, esimerkiksi pikkuauto, höyhen, pallo, lentokone
- 1-2 vauhdikasta musiikkikappaletta
- Kuvakommunikaatio toiminnan tueksi

Toimintaohjeet:

1. **Rajaa** selkeästi harjoitukseen käytettävissä oleva **tila**.
2. **Esittele** esineet.
3. **Ohjeista** lapset **liikkumaan** tilassa, aina sinne missä ei ole muita. Näin vältetään kolarit ja ympyrässä kulkeminen.
4. **Laita musiikki** soimaan ja näytä ensimmäinen esine.
5. **Ohjeista** lapset **liikkumaan** esinettä matkien.
6. **Näytä seuraava** esine ja jatka matkien sitä.
7. **Käykää** tällä tavalla **esineet läpi** musiikin soidessa.
8. **Lopuksi** kaikki voivat **valita** oman **suosikkiesineensä** ja liikua sitä matkien.
9. **Sulje** musiikki ja **päätä** harjoitus kiittämällä lapsia.

Muuta huomioitavaa:

- Mene itse mukaan ja näytä esimerkkiä.
- Kannusta ja rohkaise lapsia tekemään erilaista ja oman tyylistä liikettä.

Sovellutukset:

Keskittyminen:

- Keskeytä harjoitus ennen kuin ryhmäläisten keskittyminen herpaantuu.
- Käske tekemään liikkeitä itsenäisesti, ”esineet” eivät ota kontaktia toisiin.
- Järjestä taukopaikka, jossa voi osallistua katsomalla.
- Matkittavan esineen voi antaa käsiin tutkittavaksi.

Motoriikka:

- Esineitä voi matkia koko keholla tai osilla siitä, esimerkiksi käsillä.
- Liikettä ja liikkumista voi avustaa.

Kommunikaatio:

- Oman suosikkiesineen voi näyttää osoittamalla tai katseella.

Pää-aktiviteetti, Maalaus:

Harjoitteessa maalataan erilaisilla esineillä.

Tarvitset:

- Vahakangas pöydän suojaksi
- Essuja tai jätösäkkejä vaatteita suojaamaan
- Maaleja
- Maalikippoja
- Paperia
- Maalausesineitä, valitse muutamia. (esimerkiksi tiskiharja, pikkuauto, -laiva, -lentokone, papiljotti, pesusieni, luotto-kortti, höyhen, erilaisia ja erikokoisia palloja)
- Käsipaperia
- Kuvakommunikaatio toiminnan tueksi

Toimintaohjeet:

1. **Laita paperit** valmiiksi maalauspaikoille.
2. **Keksi teema** tai päättäkää se yhdessä.
3. **Esittele maalausesineet** yksi kerrallaan. **Pohtikaa** lasten kanssa, kuinka niillä voi maalata.
4. **Pyydä** lapsia **maalaamaan** teeman mukaisesti esineillä.
5. **Kannusta** lapsia käyttämään erilaisia maalausvälineitä.
6. **Osallista** lapset **siivoamaan**. Varaa siivoukselle riittävästi aikaa.
7. **Esitelkää** lopuksi toisillenne valmiit työt, kun kaikki ovat valmiita.

Muuta huomioitavaa:

- Paperien valmiiksi asettaminen maalauspaikoille helpottaa oman paikan löytymistä.
- Osallistu itse maalaamiseen mahdollisuuksien mukaan.
- Käytä ryhmälle sopivia maaleja.
- Maalata voi myös isolle yhteiselle paperille tai muulle materiaalille, esimerkiksi kankaalle.

Sovellutukset:

Keskittyminen:

- Lapsi itse päättää työnsä valmistumisesta.
- Tasapainotyyny helpottamaan aloillaan istumista.
- Anna maalausesine käsissä pidettäväksi.
- Työn ei tarvitse valmistua yhdeltä istumalta. Anna lapsen pitää taukoja maalaamisesta.

Motoriikka:

- Kiinnitä paperi alustaan teipillä.
- Anna lapselle maalausesine käteen.
- Aseta paperi lattialle tai kiinnitä seinään.
- Avusta lasta maalaamisessa.

Kommunikaatio:

- Ohjeista maalausta kuvin ja viittomin.
- Anna lapsen valita esine osoittamalla tai katseella.
- Anna tarvittaessa kaksi vaihtoehtoa joista valita.

Loppurentoutus, autolla ajelu:

Harjoitteessa rentoudutaan musiikin ja kosketuksen avulla.

Tarvitset:

- Pikkuautoja
- Höyheniä
- Musiikkisoitin
- Patjoja tai muita alustoja yhtä monta kuin on osallistujia

Toimintaohjeet:

1. **Asettele patjat/alustat** rentoutusta varten lattialle erilleen toisistaan.
2. **Pyydä** lapset ottamaan **oma** rauhallinen **paikka** ja asettumaan patjalle **päinmakuulle**.
3. **Kerro**, että **tulet ajamaan** pikkuautoilla jokaisen selkää pitkin ja **silittämään** höyhenellä.
4. Valitse musiikiksi rauhallinen kappale.
5. **Laita musiikki** soimaan ja **aloita** pikkuautoilla selkää pitkin ajelu, sekä höyhenellä silittely.
6. **Käy** kaikki **lapset läpi** pikkuautolla ajellen ja höyhenellä silittäen.
7. **Hiljennä** musiikkia ja pyydä lapsia pikkuhiljaa **nousemaan** istumaan.
8. **Sulje** musiikki ja **päätä** harjoite.

Muuta huomioitavaa:

- Ryhmästä riippuen harjoituksen voi toteuttaa myös pareittain, jolloin rentoutujan ja rentouttajan rooleja vaihdetaan puolessa välissä.
- Anna ryhmäläisille mahdollisuus kieltäytyä harjoitteesta.
- Havainnoi ryhmää kauanko rentoutusta jatketaan.
- Käytä eri kokoisia pikkuautoja erilaisen tunnekokemuksen tuottamiseksi.

Sovellutukset:

Keskittyminen:

- Laita lapselle painopeitto helpottamaan aloillaan olemista.
- Anna lapsen valita mitä esinettä käytetään.

Motoriikka:

- Harjoituksen voi tehdä myös istuen tuolilla/sylissä.

Kommunikaatio:

- Anna lapsen valita mitä esinettä käytetään osoittamalla tai katseella.

Lämmittely, Aamutoimet:

Harjoitteessa lämmitellään kehoa ja mieltä päivän toimintojen avulla.

Tarvikkeet:

- Kuvakommunikaatio toiminnan tueksi

Toimintaohjeet:

1. **Asettukaa** väljään **rinkiin seisomaan** niin, että kaikki näkevät toisensa.
2. **Pyydä** lapsia **miettimään kaksi erilaista toimintaa**, mitä on tehnyt aamulla.
3. **Pyydä** lapsia vuorotellen **näyttämään** omat aamutoimintansa **ja muita toistamaan** liikkeet. Näytä myös itse omasi.
4. **Tehkää** liikkeet jollain **toisella raajalla**.
5. Kun kaikki liikkeet on käyty läpi, **päätä** harjoitus kiittämällä lapsia.

Muuta huomioitavaa:

- Toimi itse esimerkkinä harjoituksen ajan.
- Ryhmällä saattaa tulla paljon samoja toimintoja.
- Huomioi harjoitteen ajankohta. Jos aamutoimet tuntuvat liian kaukaisilta, voidaan pohtia mitä on tehnyt päivän aikana.
- Toimintoja voi pohtia teeman mukaisesti, esimerkiksi juhlapyhät.

Sovellutukset:

Keskittyminen:

- Ei tarvitse olla ringissä osallistuakseen.
- Järjestä taukopaikka, jossa voi osallistua katsomalla.
- Anna mahdollisuus kertoa liikkeet näyttämättä niitä. Kysy lapselta saako tilapäishoitaja näyttää kerrotut liikkeet hänen puolestaan.
- Mahdollista liikkeen näyttäminen ilman yleisöä. Vain pienelle ryhmälle/tilapäishoitajalle.

Motoriikka:

- Liikkeitä ei tarvitse toistaa samalla tavalla. Jokainen tekee omalla tyylillään.
- Liikettä voi avustaa.
- Liikkeet voi tehdä istuen.

Kommunikaatio:

- Päivän toimintoja voi tuoda esiin osoittamalla kuvia ja käyttämällä viittomia.
- Tuo tarvittaessa päivän toiminnoista kaksi vaihtoehtoa joista lapsi voi valita. Valinnan voi myös tehdä katseella.

Pää-aktiiviteetti, Aukkotarina:

Harjoitteessa tehdään yhdessä tarina aukkokohdat täyttäen.

Tarvikkeet:

- Aukkotarinan pohja (löytyy kansiosta) ja kynä
- Kuvakommunikaatio toiminnan tueksi
- Viisi pientä esinettä tarinan henkilöiksi
- Viisi kuvaa paikoista joissa voi asua/ joihin mennä
- Viisi valmista lausetta

Toimintaohjeet:

1. **Ota** itsellesi esille **aukkotarinan pohja ja kynä**.
2. **Pyydä** lapsia **istumaan ringiin**, niin että kaikki näkevät ja kuulevat toisensa.
3. **Täydentäkää** tarinan aukkokohdat lasten kanssa lause kerrollaan. **Kirjaa** vastaukset ylös.
4. Kun tarina on valmis, **keksikää sille nimi**.
5. **Pohtikaa** yhdessä, miten henkilöitä ja tapahtumia voisi **ilmentää** elein ja liikkein.
6. Lopuksi **kerratkaa** tarina eleineen ja liikkeineen. Kiitä lapsia hienosta tarinasta.

Muuta huomioitavaa:

- Voit kerätä tarvittavat sanat ennen tarinan lukemista, jolloin tulos on yllättävämpi.

Sovellutukset:

Keskittyminen:

- Tasapainotyyny helpottamaan aloillaan istumista.
- Tarinassa käytettäviä esineitä voi antaa käsiin tunnusteltaviksi.
- Jos ryhmäläisillä on jo aluksi esine käsissään, voidaan niitä ottaa mukaan osaksi tarinaa.
- Tarinaan tulevia sanoja voi ilmentää liikkein.
- Osallistua voi seisten.

Motoriikka:

- Henkilöitä ja tapahtumia ilmentäessä liikkeellä jokainen voi eläytyä tarinaan omalla tyylillään.
- Liikettä voi avustaa.

Kommunikaatio:

- Tarinassa käytettäviä sanoja voi valita kuvin, esinein ja viittomin.
- Kuvien ja esineiden valinnan voi tehdä osoittamalla tai katseella. Tarvittaessa anna lapselle kaksi vaihtoehtoa josta valita.
- Asioita ja tapahtumia voi ilmentää äänellä.

Aukkotarinan pohja

Olipa kerran _____ (millainen) _____ (kuka/mikä/valitse esine).
Hän asuu _____ (missä/valitse kuva).
Päivä oli _____ (millainen).
Hän päätti lähteä _____ (miten/näytä tapa) _____ (minne/valitse kuva).
Matka oli _____ (millainen).
Hän näki matkalla _____
(mitä/kenet/valitse esine).
Se oli hänestä _____ (minkälaista/näytä tunnetila).
Hän sanoi _____ (pyydä lause/valitse valmis lause).
(Matkalla nähty kuka/mikä) vastasi _____.
Tämän jälkeen hän lähti _____ (minne/valitse kuva) jatkamaan seikkailua.

Rentoutus, Ääriiviarentoutus:

Harjoitteessa rauhoitetaan ja hahmotetaan omaa kehoa ääriviivoja piirtämällä.

Tarvikkeet:

- Iso pallo (jalkapallo/koripallo) tai iso pensseli
- Musiikkisoitin
- Patjoja tai muita alustoja sama määrä kuin lapsia
- Kuvakommunikaatio toiminnan tueksi

Toimintaohjeet:

1. **Asettele patjat/alustat** rentoutusta varten lattialle erilleen toisistaan.
2. **Pyydä** lapsia ottamaan **oma** rauhallinen **paikka** ja asettumaan patjalle makaamaan ja halutessaan sulkemaan silmänsä.
3. **Laita** rauhallinen **musiikki** soimaan.
4. **Kerro**, että tulet vuorollaan jokaisen luokse **piirtämään** heidän **ääriviivansa** pallolla/pensselillä.
5. **Vieritä** palloa/ kuljeta pensseliä rauhallisesti vuorotellen jokaisen ryhmäläisen **ääriviivoja pitkin**.
6. Kun kaikkien ääriviivat on käyty läpi, **ohjeista** ryhmä rauhallisesti avaamaan silmänsä ja **nousemaan ylös**. Kiitä lapsia.

Muuta huomioitavaa:

- Ryhmästä riippuen harjoituksen voi toteuttaa myös pareittain, jolloin rentoutujan ja rentouttajan rooleja vaihdetaan puolessa välissä.
- Anna ryhmäläisille mahdollisuus kieltäytyä harjoitteesta.

Sovellutukset:

Keskittyminen:

- Varioi kosketuksen voimakkuutta.
- Ääriviivat voi käydä läpi myös käsillä painellen.
- Lapsen voi kääriä vilttiin ääriviivojen piirtämisen jälkeen tunnekokemuksen pidentämiseksi.

Motoriikka:

- Rentoutuksen voi tehdä myös istuen tuolilla/sylissä.